

Työkirja lastensuojelun sijaishuollon omaohjaajatyöskentelyn tueksi

Tiia Norra

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Työkirja lastensuojelun sijaishuollon omaohjaajatyöskentelyn tueksi

Tiia Norra
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2024

Tiia Norra

Työkirja lastensuojelun sijaishuollon omaohjaajatyöskentelyn tueksi

Vuosi

2024

Sivumäärä

366

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa työkirja lastensuojelun sijaishuollon omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli pienryhmäkoti Villa Sanka. Opinnäytetyönä tuotettuun työkirjaan koottiin kaikki Villa Sankassa hyväksi koetut työmenetelmät työkirjan muotoon. Työkirjaan haluttiin myös lisätä ominaisuuksia, jotta saadaan tallennettua muistoja sijoituksen ajalta. Työkirjan tavoitteena oli tuoda Villa Sankassa käytössä olevat työmenetelmät näkyväksi ja omaohjaajien käyttöön. Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea omaohjaajatyöskentelyä ja tehdä siitä yhtenäisempää. Laadukkaalla omaohjaajatyöskentelyllä voidaan tukea lapsen kuntoutumista ja hyvinvointia sekä lisätä lapsen osallisuutta.

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä oli lastensuojelun sijaishuollon menetelmällisyys, luovat ja toiminnalliset menetelmät sekä omaohjaajatyöskentely. Omaohjaajatyöskentelyllä on merkittävä vaikutus lapsen kuntoutumiseen sijaishuollossa. Omaohjaaja luo suhteen lapseen ja parhaimmillaan antaa korjaavia ihmissuhdekokemuksia. Omaohjaajatyöskentelyssä keskeisiä ovat erilaiset työmenetelmät ja työkalut. Omaohjaajan tehtävä on tunnistaa mitkä ovat lapsen haasteet ja millä menetelmillä niihin voidaan vastata. Luovat ja toiminnalliset menetelmät antavat laajan mahdollisuuden hyödyntää ihmisen luovuutta osana kuntoutumista. Työkirja tarjoaa omaohjaajalle ja lapselle tukea lapsen asioiden läpikäymiseen ja puheeksi ottamiseen. Työkirjan avulla työntekijä voi tutustua erilaisiin käytössä oleviin työmenetelmiin. Työmenetelmien käyttöön sitoutumalla ja työntekijän kunnollisella perehdytyksellä voidaan vaikuttaa omaohjaajatyöskentelyn tasalaatuisuuteen.

Kehittämistyön lähestymistapa oli toimintatutkimus, jossa korostui tiivis yhteistyö työelämäkumppanin kanssa. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, jossa haluttiin saada omaohjaajan näkemystä työkirjaan ja sen ympärillä olevaan teoreettiseen viitekehykseen. Tutkimuksen kohteina olivat omaohjaajatyöskentely ja menetelmien käyttö sijaishuollossa. Teemahaastattelusta sisällönanalyysi tehtiin teemoittelun keinoin, nostamalla esiin keskeisimmät teemat. Keskeisimpiä teemoja, jotka nousivat esille, olivat työnantajan ja esimiehen tarjoama tuki, selkeät ohjeet ja perehdytys sekä kouluttautumisen mahdollisuus.

Kehittämistyön tuotoksena syntyi työkirja, jossa on monipuoliset ominaisuudet omaohjaajatyöskentelyyn ja muistojen tallentamiseen. Kehittämistyössä korostuu sijoituksen eri vaiheet ja niihin sopivat työmenetelmät. Työkirja tuotettiin e-kirjan muotoon, mutta se on mahdollisuus tulostaa paperille tai teetättää kirjaksi. Kehittämistyötä on myös mahdollisuus jatkaa toimeksiantajan puolesta kulloiseenkin tarpeeseen vastaavaksi.

Asiasanat: omaohjaajatyöskentely, menetelmällisyys lastensuojelun sijaishuollossa, luovat ja toiminnalliset menetelmät, työkirja

Tiia Norra

Workbook for supporting personal counsellor work in child welfare foster care

Year

2024

Pages

366

The purpose of this functional thesis was to develop a workbook to support personal counsellor work. This thesis was commissioned by a small group home Villa Sanka. The purpose of this development work was to create a workbook that included all the work methods that were used in Villa Sanka. The working life partner wanted to include a feature that enables storing memories from living in foster care. The objective of this workbook was to make Villa Sanka's work methods more visible and available for personal counsellors. The objective of this development work was to support personal counsellor work and make it more consistent and unified. High-quality personal counsellor work can support a child's rehabilitation and well-being and increase participation.

The theoretical framework of the thesis included work methods in child welfare foster care, creative and functional methods and personal counsellor work. The personal counsellor work has a significant impact on a child's rehabilitation. The personal counsellor bonds with the child and, at its best, offers a repairing attachment relationship. Different work methods and tools are essential for personal counsellor work. It is the personal counsellor's mission to recognise the child's challenges and what work method would be suitable. Creative and functional methods provide extensive opportunities to utilise people's creativity as part of their rehabilitation. The workbook offers support to bring up difficult themes into discussion. With the workbook, employees can explore different work methods. Committing to using work methods in the workplace and offering a proper introduction to work can affect the consistency of personal counsellor work.

The functional development work was carried out as action research. The functional development work was conducted in close collaboration with the working life partner. This thesis research method was a thematic interview and these interviews aimed to get personal counsellors' insights into the workbook and theoretical material. The study focused on personal counsellor work and work methods in foster care. Thematic content analysis was used in the analysis of the interviews. The key themes that emerged, were the need for support from the supervisor, clear instructions, introduction to work and opportunities for training.

As a result of the functional development work was produced a workbook, which offers versatile functions for personal counsellor work and saving memories. In the workbook, emphasis is placed on different stages of placement and suitable working methods for each stage. The workbook was produced as an electronic book, but it can also be printed or made into a book. The work life partner can further develop the material to respond to their needs in the future.

Keywords: personal counsellor work, work methods in child welfare foster care, creative and functional methods, workbook

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Pienryhmäkoti Villa Sanka	7
3	Työkirja lastensuojelun sijaishuollon omaohjaajatyöskentelyyn	7
4	Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle.....	8
5	Omaohjaajatyöskentely	9
5.1	Omaohjaajatyöskentely lastensuojelun sijaishuollossa	9
5.2	Lakisääteiset suunnitelmat lastensuojelun sijaishuollon toteuttamisen tukena ..	10
5.3	Omaohjaajatyöskentely pienryhmäkoti Villa Sankassa.....	12
5.4	Kiintymyssuhde ja omaohjaajatyöskentely	12
6	Menetelmällisyys lastensuojelun sijaishuollossa	13
6.1	Työotteet ja orientaatiot lastensuojelun sijaishuollossa	14
6.2	Luovat ja toiminnalliset menetelmät	16
6.3	Luovat ja toiminnalliset menetelmät osana ihmisen hyvinvointia	16
6.4	Luovat ja toiminnalliset menetelmät omaohjaajatyöskentelyssä	17
7	Kehittämistyö	18
7.1	Kehittämistyön tarkoitus ja tavoite	18
7.2	Kehittämistyön menetelmien valinta.....	19
7.3	Kehittämistyön prosessi	20
7.4	Teemahaastattelu.....	22
7.5	Teemahaastattelun sisällönanalyysi	23
7.6	Työkirjan kokoaminen ja julkaisu.....	25
7.7	Kehittämistyön arviointi.....	27
8	Eettisyys ja pohdinta	28
	Lähteet.....	32
	Liitteet	34

1 Johdanto

Viime vuosina mediassa on käsitelty muun muassa lastensuojelun sijaishuollon tarpeen kasvua, joka johtunee lapsien ja perheiden ongelmien lisääntymisestä. Kritiikkiä eri lähteissä on saanut erityisesti laitosmuotoinen sijaishuolto. Erilaisissa keskusteluissa, tutkimuksissa ja julkaisuissa esiintuotuja aiheita ovat sijaishuollon kustannukset, resurssipula, lasten kaltoinkohtelu, työntekijöiden vaihtuvuus ja henkilöstön riittämätön osaaminen.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos tutki sijaishuollossa asuvien lasten hyvinvointia, kohtelua ja kokemuksia Kysy ja kuuntele -hankkeessa (2019-2022). Tutkimuksesta selviää, että valtaosa sijoitetuista lapsista voi hyvin. Lähes kaikki lapset kokivat tulevansa kohdatuksi sijaishuollossa ja että hänestä välittää ainakin yksi aikuinen. Epäkohtia lastensuojelun sijaishuollossa on sijaishuoltopaikkojen, sosiaalityöntekijöiden ja muiden aikuisten vaihtuvuus. Vaihtuvuutta koko palvelujärjestelmässä aiheuttaa työvoimapula. Kansainvälisessä tutkimuksessa nousee esiin turvallisuuden teema, jossa korostuu riittävän ja osaavan henkilökunnan merkitys. Resurssien riittämättömyys ja puutteet ohjeistuksessa sekä henkilöstön koulutuksessa, aiheuttavat usein vääranlaisia toimintatapoja. Kaltoinkohtelua tapahtuu useammin sijaishuollossa, jossa työntekijöillä ei ole riittävää osaamista. Määrällisesti riittävällä ja osaavalla henkilöstöllä voidaan ehkäistä työn kuormitusta ja mahdollistaa lapsen edun toteutuminen. (Korhonen 2023, 9-16.)

Tämä opinnäytetyö oli kehittämistyö, jonka tarve perustui työelämäkumppanin tarpeeseen kehittää omaohjaajatyöskentelyä yhtenäisemmäksi sekä lisätä lapsen osallisuutta toiminnallisten menetelmien avulla. Työelämäkumppanina toimi pienryhmäkoti Villa Sanka, joka on lastensuojelun sijaishuollonyksikkö ja joka tarjoaa laitoshoidtoa lapsille sekä avopalveluita perheille.

Kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa työkirja lastensuojelun sijaishuollossa olevien lapsien ja heidän omaohjaajiensa välisen työskentelyn tueksi. Työkirjaan on myös tarkoitus kerätä lapselle muistoja sijoituksen ajalta. Kehittämistyön tavoitteena oli tuoda työmenetelmiä näkyväksi ja omaohjaajien käyttöön. Työkirjan tavoitteena on tehdä omaohjaajatyöskentelystä yhtenäisempää. Työkirjan avulla voidaan työskennellä työmenetelmiä hyödyntäen ja näin tukea lapsen hyvinvointia sekä kuntoutumista.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys on keskittynyt omaohjaajatyöskentelyyn ja menetelmällisyyteen lastensuojelun sijaishuollossa. Opinnäytetyössä tutkitaan omaohjaajan ja sijoitetun lapsen välistä kiintymyssuhdetta sekä luovien ja toiminnallisten menetelmien merkitystä hyvinvoinnin sekä sijoituksen tukemisessa. Omaohjaajalla on suuri merkitys lapselle koko sijoituksen ajan. Hän luo lapsen luotettavan ihmissuhteen, joka parhaimmillaan toimii korjaavana kokemuksena. Erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa omaohjaaja luo luottamussuhdetta ja

turvaa lapselle, joka on joutunut irrottautumaan totutusta elämästään. Lastensuojelun sijaishuollon menetelmällisyydellä sekä lastensuojelulaitoksen arjessa käytetyillä työmenetelmillä voi olla suuria vaikutuksia lapsen ymmärryksen ja itsetunnon kehittymisessä sekä tulevaisuuden pärjävyyden tukemisessa. Järjestelmällinen työmenetelmien käyttö vaatii kuitenkin henkilöstön kouluttamista sekä työhön perehdyttämistä.

2 Pienryhmäkoti Villa Sanka

Työelämäkumppanina toimi lastensuojelun sijaishuollon yksikkö, pienryhmäkoti Villa Sanka. Pienryhmäkoti Villa Sanka on perheyritys, joka tarjoaa ympärivuorokautisesti lastensuojelun sijaishuollon palveluita. Villa Sankassa työskentelee moniammatillinen ja kokemusta omaava tiimi. Pienryhmäkodissa on seitsemän paikkaa lapsille ja nuorille. Villa Sankassa tehdään myös jälkihuoltoa sieltä itsenäistyville nuorille. Tämän lisäksi Villa Sanka tarjoaa perhetyötä perheille, joiden lapset ovat tällä hetkellä tai ovat olleet aiemmin sijoitettuna Villa Sankassa. (Pienryhmäkoti Villa Sanka 2023.)

Pienryhmäkoti Villa Sankassa pyritään kohtaamaan jokainen lapsi ja nuori omana itsenään, ottaen huomioon kunkin yksilölliset voimavarat ja tarpeet. Villa Sankassa halutaan vahvistaa lapsen tai nuoren itsetuntoa, luottamusta ja elämänhallintaa, korostaen hyväksyvää, empaattista ja tasa-arvoista sekä johdonmukaista kasvatusta. Villa Sankassa otetaan lapsi tai nuori osalliseksi omaan hoitoonsa sekä osallisuus on merkittävä tekijä myös perheiden kanssa tehtävässä työssä. Villa Sankan arvoja ovatkin osallisuuden lisäksi tasa-arvoisuus, yksilöllisyys, luottamus ja turvallisuus. (Pienryhmäkoti Villa Sanka 2023.)

3 Työkirja lastensuojelun sijaishuollon omaohjaajatyöskentelyyn

Opinnäytetyö oli kehittämistyö, jonka tuotoksena tehtiin työkirja lastensuojelun sijaishuollon omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Työkirja suunniteltiin pienryhmäkoti Villa Sankan käyttötarkoitukseen sopivaksi ja se oli heidän työyhteisönsä kokemusten pohjalta koottu työväline. Kehittämistyön idea lähtikin työelämäkumppanin tarpeesta kehittää pienryhmäkodin omaohjaajatyöskentelyä yhtenäisemmäksi ja lapsen osallisuutta tukevammaksi. Työkirjan avulla pyrittiin ratkaisemaan myös käytännön ongelmia, kuten tietojen ja muistojen tallettaminen sijoituksen aikaisesta omaohjaajatyöskentelystä.

Pienryhmäkoti Villa Sankassa on aikaisemmin tehty opinnäytetyönä perehdytyskansio omaohjaajille ja nyt tarpeena oli kehittää omaohjaajatyöskentelyyn työkalu, josta hyötyisi sekä lapsi että omaohjaaja. Villa Sankan kokemus oli, ettei markkinoilla olevat valmiit työkirjat vastanneet täysin heidän tarpeisiinsa. Villa Sankan tarve oli saada työkirjasta omannäköinen,

muokattavissa oleva ja heidän käyttötarkoitukseensa sopiva työkalu. Työkirjaan oli ideana sisällyttää useita eri ominaisuuksia ja luoda mahdollisuus säilyttää muistot sijoituksen aikaisesta työskentelystä yhdessä paikassa.

Kehittämistyön tarkoitus oli tuottaa työkirja omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Työkirjaan koottiin Villa Sankassa hyväksi koetut työmenetelmät. Kehittämistyön tavoite oli tuoda työmenetelmät näkyväksi ja ohjaajien käyttöön. Työkirjan tavoitteena on tehdä omaohjaajatyöskentelystä yhtenäisempää.

Työkirja koottiin niin että siitä tulee esille sijoituksen eri vaiheet, kuten sijoituksen aloitus, sijoitusaika sekä sijoituksen päätyminen. Työkirjan osioihin järjestettiin jokaiseen eri vaiheeseen sopivia työmenetelmiä. Villa Sankassa koettiin, että sijaishuollossa asuvilla lapsilla jää muistot usein vähäisiksi sijoituksen ajalta, joten työkirjaan lisättiin ominaisuuksia, joiden avulla voidaan tallentaa muistoja ja valokuvia. Työmenetelmien käytöllä voidaan lisätä lapsen osallisuutta tuomalla esiin lapsen toiveita ja ajatuksia, sekä sen avulla voidaan tukea lapsen kuntoutumista ja hyvinvointia.

Työkirja on työväline, joka jo itsessään lisää toiminnallisuutta ohjaukseen. Työkirjan avulla voidaan helpottaa omaohjaajatyöskentelyssä muun muassa puheeksi ottamista ja asioiden läpikäymisen mielekkyyttä. Työhön perehdyttämisen sekä työkirjan käytön avulla voidaan tehdä omaohjaajatyöskentelystä tasalaatuisempaa.

Työkirja suunniteltiin e-kirjana ja se on tarkoitus tulostaa tai teetättää kirjaksi, jotta sen monipuolinen käyttö on mahdollista. Työkirja on tehty sellaiseen muotoon, että sitä voidaan kulloisenkin tarpeen mukaan muokata käyttötarkoitukseen sopivammaksi. Pienryhmäkoti Villa Sankan työ- ja toimintatapoja on tarkoitus siirtää myös muihin Lastensuojelupalvelut Villa Sankan alaisiin sijaishuollonyksiköihin, jotka ovat avautumassa vuonna 2024. Työkirjaa voidaan muokata jokaisen pienryhmäkodin tarpeenmukaiseen muotoon.

4 Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle

Lastensuojelun sijaishuollosta säädetään lastensuojelulaissa (417/2007 40 & 49 §). Lapsen sijaishuolto on kiireellisesti sijoitetun, huostaanotetun tai väliaikais määräyksen mukaisesti sijoitetun lapsen kasvatusta ja hoitoa kodin ulkopuolelle järjestettynä esimerkiksi perhehoitossa tai lastensuojelulaitoksessa. Lapsen huostaanotto ja sijaishuolto järjestetään, jos katsotaan lapsen kasvun ja kehityksen olevan vaarantunut kasvuolosuhteiden tai oman toiminnan vuoksi. Lapsi voidaan sijoittaa laitoshuoltoon myös lyhytaikaisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimena, jos sijoittaminen katsotaan tarpeelliseksi ja lapsen edun mukaiseksi toimenpiteeksi (Lastensuojelulaki 417/2007 37§).

THL:n tilaston mukaan vuosina 2021-2022 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli 17885 eli 1,6 % kaikista lapsista. Tilastoinnissa kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia olivat huostassa olevat lapset, kiireellisesti sijoitetut lapset, avohuollon tukitoimena sijoitetut lapset sekä jälkihuollon sijoittamat lapset. Sijoitetuista lapsista 65 % oli huostaanotettuja ja 26 % kiireellisesti sijoitettuja lapsia. Avohuollon tukitoimena sijoitettuja lapsia oli 22 %, mutta siihen vaikuttaa osittain myös kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä. Alaikäisistä lapsista sijoitettuna oli kaikissa sijoitusmuodoissa eniten 13-17-vuotiaita. Kaikista sijoitetuista lapsista 34 % oli sijoitettuna lastensuojelulaitokseen. Huostaanotetuista sekä lastensuojelulaitokseen sijoitetuista lapsista eniten oli 16-17-vuotiaita. (THL 2023.)

Päätös lapsen tai nuoren sijoittamisesta kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena tai huostaanotona on usein viimesijaisin keino puuttua perheen tilanteeseen. Usein perheessä on vallinnut lapsen kasvulle ja kehitykselle haitallisia tapahtumia pidemmän ajan, joka on vaikuttanut muun muassa lapsen tai nuoren kiintymyssuhteisiin. Vauvana koetulla varhaisella vuorovaikutuksella sekä lapsuuden kiintymyssuhteella on kauaskantoinen merkitys ihmisen tulevaisuuteen. (Lastensuojelulaki 417/2007 4§; Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 148.)

Sijoitetulla lapsella on usein taustallaan jo ennestään katkenneita vuorovaikutussuhteita häntä hoivaaviin ihmisiin tai puutteita turvallisen ja pysyvän kiintymyssuhteen muodostumisen kanssa. Usein huostaanottoon päädytään vanhemman voimavarojen puutteen takia, josta voidaan päätellä kiintymyssuhteessa esiintyvää turvattomuutta. Sijoittaminen itsessään on katkos kiintymyssuhteessa, joka voi aiheuttaa traumakokemuksia. Lapsi tarvitsee korjaavia kokemuksia ja korvaavia ihmissuhteita, joka puolestaan luo erityiset vaatimukset sijoituspaikan aikuisille tai työntekijöille. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 156-158.)

5 Omaohjaajatyöskentely

Yleinen käytäntö lastensuojelun sijaishuollon laitoksissa ja perhekodeissa on nimetä lapselle hänen asioistaan vastaava henkilö, joka voi paikan mukaan toimia nimikkeellä omaohjaaja, omaohjaaja tai vastaava (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 241). Pienryhmäkoti Villa Sankassa työskennellään nimikkeellä omaohjaaja (Niemeläinen 2023a), joten opinnäytetyössä käytetään samaa nimikettä. Sijaishuollon laitoshoidon pääasiallisena työmenetelmänä on omaohjaajatyöskentely (Hirvonen 2023, 64).

5.1 Omaohjaajatyöskentely lastensuojelun sijaishuollossa

Lastensuojelun laatusuosituksiin on kirjattu lastensuojelulaitoksessa työskentelevän ohjaajan ja omaohjaajatyöskentelyn käytäntöjä, jotta voidaan taata laadukasta hoitoa sijaishuollossa. Laatusuosituksilla pyritään lastensuojelulaitosten yhteneväisiin käytäntöihin ja työn

kriteereihin. Laatukriteerien mukaisen työn toteuttaminen on jokaisen laitoksen ja työntekijän vastuulla. (Hirvonen 2023, 64.)

Sijaishuollon laadukas hoito sisältää turvallisen ympäristön turvaamisen, lapsen yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteiden huomioimisen ja ammattihenkilöstön monialaisen osaamisen. Sijaishuollon työntekijän täytyy omata vuorovaikutustaitoja, yhteistyötaitoja lapsen eri sidosryhmiin, terapeutista ja kasvatuksellista osaamista sekä erilaisten menetelmien hallintaa. Monipuolisella osaamisella voidaan taata lapsen laadukas hoito, kasvatusta ja kuntoutuminen sijaishuollossa. (Hirvonen 2023, 64.)

Omaohjaajan tehtävä on vastata sijoitetun lapsen asioista, kuten arjen sujuvuudesta, käytännön toiminnoista ja yhteydenpidosta kotiin sekä muihin lapselle merkittäviin verkostoihin. Omaohjaajan tulee ottaa selvää lapsen elämän eri osa-alueista, vaikuttavista tekijöistä, historiasta ja mahdollisista tutkimuksista sekä diagnooseista. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 241.)

Omaohjaajalla täytyy olla asiantuntemusta ja tahtoa kehittyä ammatillisesti. Omaohjaajan täytyy kyetä arvioimaan jatkuvasti lapsen tarpeita sekä omaa toimintaansa ja osaamistaan. Omaohjaajan täytyy osata vastata lapsen erityistarpeisiin ja kyetä kohtaamaan lapsen haastavaa käytöstä, elämäntilannetta sekä psyykkisiä ongelmia. Omaohjaajana on tärkeää toimia omana itsenään ja persoonallisuudellaan. (Hirvonen 2023, 65.)

5.2 Lakisääteiset suunnitelmat lastensuojelun sijaishuollon toteuttamisen tukena

Lastensuojelun laatusuositus on vuonna 2019 julkaistu, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön laatima suositus lastensuojelun laadukkaaseen toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen. Laatusuositus sisältää sijaishuoltoa koskevat laatukriteerit. (Halonen & Salosivu 2023.) Omavalvontasuunnitelman avulla varmistetaan laadukas ja turvallinen sijaishuolto.

Sosiaalihuollon omavalvontasuunnitelma vaaditaan jokaiselta sosiaalipalvelun tuottajalta. Omavalvonnan avulla suunnitellaan ja tarkastellaan palvelun riittävyttä, asianmukaisuutta, turvallisuutta ja laatua. Lastensuojelulaitoksen palvelun tuottajan tulee myös laatia omavalvontasuunnitelma. Omavalvontasuunnitelma tulee olla saatavilla sijaishuollon yksikössä. Osana omavalvontasuunnitelmaa tulee laatia hyvää kohtelua koskeva suunnitelma sekä jokaisen asiakkaan kanssa hoito- ja kasvatussuunnitelma. (Halonen & Salosivu 2023.)

Pienryhmäkoti Villa Sankassa omavalvontasuunnitelma laaditaan koko henkilöstön kanssa ja sitä päivitetään tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa. Villa Sankassa omavalvontasuunnitelma on nähtävillä lastensuojeluyksikön tiloissa sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen internet-sivuilla. (Valvira 2023.)

Omaavontasuunnitelmaan on kirjattu pienryhmäkoti Villa Sankan toiminta-ajatusta, jossa kerrotaan sijaishuollon tavoitteista sekä toimintatavoista. Suunnitelmassa on kirjattu omaohjaajan tehtävistä sekä omaohjaajatyöskentelystä. Omaohjaajan tehtäviin kuuluu lapsen kokonaisvaltainen hoito- ja kasvatusta sekä yhteistyö lapsen perheen sekä muun verkoston kanssa. Omaohjaajatyöskentely on aina tavoitteellista sekä suunnitelmallista työskentelyä, joka pohjautuu kiintymyssuhdeteoriaan. Hoidollinen viitekehys on psykososiaalinen hoito. Villa Sankassa on työotteina kuntouttava työote ja traumainformoitu työote. Kuntouttavassa työotteessa kaikelle työskentelylle asetetaan tavoitteet ja työtä suunnitellaan, suunnaten lapsen kuntoutumiseen ja perheen yhdistämiseen. Traumainformoidussa työotteessa otetaan huomioon trauman vaikutukset lapsen kehitykseen ja perheen vuorovaikutussuhteisiin. (Valvira 2023.)

Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma on lakisääteinen suunnitelma, joka lastensuojelulaitoksen palvelun tuottajan tulee laatia osana omaavontasuunnitelmaa. Suunnitelma tulisi laatia yhdessä lastensuojelun sijaishuollon yksikköön sijoitettujen lapsien kanssa tai ainakin kuulla heitä. Suunnitelma tulee olla esillä sijaishuollon yksikössä ja se käydään läpi jokaisen yksikköön sijoitetun lapsen kanssa, sekä välitetään tiedoksi lapsen sosiaalityöntekijälle sekä lapsen sijoituksesta vastaavalle hyvinvointialueelle. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma arvioidaan ja tarkistetaan vuosittain. (Lastensuojelulaki 417/2007 61 b §.)

Hyvää kohtelua koskevassa suunnitelmassa käsitellään toimenpiteet ja menettelytavat, joilla lapsen itsemääräämisoikeutta tuetaan ja vahvistetaan ikätasoisesti sekä annetaan ohjenuoria lapsen hyvästä hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta. Suunnitelman tulee sisältää myös tiedot siitä, miten ja missä tilanteissa rajoitustoimenpiteitä käytetään ja miten niiden käytön yhteydessä turvataan kaikkien lasten ja yksikössä työskentelevien henkilöiden turvallisuus sekä miten toimitaan rajoitustoimenpiteiden käytön jälkeen. (Lastensuojelulaki 417/2007 61 b §.)

Pienryhmäkoti Villa Sankassa hyvää kohtelua koskeva suunnitelma on laadittu yhdessä henkilöstön sekä lasten kanssa. Suunnitelmaa on päivitetty aina tarpeen mukaan. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma on nähtävillä Villa Sankan yleisissä tiloissa. Suunnitelma lähetetään keran vuodessa nähtäväksi myös lapsen sosiaalityöntekijälle. (Valvira 2023.)

Hoito- ja kasvatussuunnitelma on lakisääteinen suunnitelma, joka tulee laatia yhdessä lapsen sosiaalityöntekijän ja lapsen itsensä kanssa, jos lapseen on kohdistettu tai mahdollisesti kohdistetaan rajoitustoimenpiteitä sijaishuollon aikana. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa laatiessa tulee kuulla lapsen huoltajia, jos se on mahdollista. Hoito- ja kasvatussuunnitelman avulla kirjataan tavoitteet siitä, miten lapsen tarpeet huomioidaan ja hänen hyvä kohtelunsa turvataan. (Lastensuojelulaki 417/2007 30 a §.)

Hoito- ja kasvatussuunnitelma on henkilökohtainen suunnitelma, joka laaditaan jokaisen lapsen kanssa yksilöllisiin tarpeisiin perustuen. Hoito- ja kasvatussuunnitelma pohjautuu asiakassuunnitelmaan, jossa on määritelty lapsen hoidon ja palvelun tarvetta yhdessä lapsen, vanhempien, sosiaalityöntekijän ja muun verkoston kanssa. Hoito- ja kasvatussuunnitelmassa tehdään suunnitelma sille, miten asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet toteutuvat. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa päivitetään vähintään neljästi vuoden aikana ja se tehdään yhdessä lapsen sekä mahdollisuuksien mukaan vanhempien kanssa. Hoito- ja kasvatussuunnitelma toimii yhtenä työvälineenä koko sijoituksen ajan ja sen avulla pyritään huomioimaan jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ja myös tuoda lapsen omia näkemyksiä esiin. (Valvira 2023.)

5.3 Omaohjaajatyöskentely pienryhmäkoti Villa Sankassa

Pienryhmäkoti Villa Sankassa tehdään tiivistä omaohjaajatyöskentelyä. Viikoittain järjestetään aikaa omaohjaajan ja lapsen väliselle työskentelylle. Jokaiselle Villa Sankaan sijoitetulle lapselle nimetään kaksi omaohjaajaa. Omaohjaajan tehtävät Villa Sankassa ovat lapsen asioiden hoitaminen, lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen, omaohjaajan ja lapsen väliset yhteiset hetket sekä lapselle tarpeellisten hankintojen tekeminen. Lisäksi omaohjaaja tekee lapsesta kuukausikoosteen ja lähettää sen sosiaalityöntekijälle sekä lapsen huoltajille. Omaohjaajan tehtävänä on huolehtia yhteydenpidosta vanhempiin ja muihin lapsen verkostoihin sekä huolehtia että tarvittava tieto siirtyy näille tahoille. Omaohjaaja osallistuu palavereihin ja esimerkiksi yhteistyöhön koulun kanssa. (Niemeläinen 2023a.)

Omaohjaajatyöskentely aloitetaan heti sijoituksen alettua. Omaohjaaja huolehtii lapsen muutosta, kuten tutustumiskäynnistä ennakkoon ja huoneen valmistelulla sekä käymällä läpi talon tavat lapsen kanssa. Omaohjaaja huolehtii myös käytännön asioista, kuten osoitteen muutoksesta ja raportointiasiakirjoista. Omaohjaajatyöskentely aloitetaan tulohaastattelulla ja hahmottamalla lapsen verkostoa. Omaohjaajatyöskentelyä tehdään viikoittain, eri menetelmien sekä yhteisen tekemisen ja keskustelujen merkeissä. Lapsen sijoitukselle asetetaan tavoitteet, joiden toteutumiseksi työskennellään suunnitelmallisesti. (Niemeläinen 2023a.)

Lapsen sijoituksen loppuvaiheessa, joko kun lapsi on itsenäistymässä tai esimerkiksi palaa massa perheensä luo, tulee myös tehdä suunnitelma. Suunnitelman avulla pyritään tukemaan itsenäistymistä ja sijoituksen päättymisen tuoman muutoksen kanssa. Omaohjaajan on hyvä käsitellä ja käydä läpi sijoitusaikaa lapsen kanssa. (Niemeläinen 2023a.)

5.4 Kiintymyssuhde ja omaohjaajatyöskentely

Lapsen suotuisan kehityksen lähtökohtana ovat turvalliset, pysyvät ja läheiset ihmissuhteet. Varhaisella vuorovaikutuksella ja lapsuuden hoivakokemuksilla on merkitys lapsen kognitiiviseen ja emotionaaliseen kehitykseen. Lapsen kehityksellä on vaikutuksia muun muassa tulevaisuuden käyttäytymismalleihin sekä kykyyn luoda ihmissuhteita. (Golding 2014, 38.) Lapsen

sijoittaminen itsessään on jo särö jatkuville ihmissuhteille ja sijoitus voi aiheuttaa kiintymyssuhdehäiriöitä. Usein huostaanotetulta lapselta puuttuu turvallisen kiintymyssuhteen kokemus lapsuudessaan. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 148.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettavat lapset ovat usein jo nuoruusiässä, joka yleensä tarkoittaa, että heidän taustallaan löytyy isompia haasteita ja pidempiaikaisia haitallisia kokemuksia sekä kasvuolosuhteita. Haasteina voi esiintyä muun muassa eri mielenterveyden häiriöitä ja päihteisiin liittyviä ongelmia. Sijoituksen alkuvaiheessa tulisi huomioida lapsen kiintymyssuhteiden laatua ja mielenterveyden haasteita, koska aikaisempien ihmissuhteiden ymmärtämisellä helpotetaan uusien kiintymyssuhteiden syntymistä. Sijoitettavilla lapsilla esiintyy usein myös itsellään mielenterveyden ongelmia, jotka tulee ottaa huomioon lapsen kanssa työskennellessä. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 148.)

Omaohjaajan roolissa toimiminen on vaativaa työtä. Lapsen täytyy voida luottaa omaohjaajaansa ja siihen, että hän hoitaa ja välittää lapsen asioista. Lapsi tuo usein esiin kaikenlaisia tunteita omaohjaajaa kohtaan, jotka usein heijastuvat aiemmista ihmissuhde kokemuksista. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 243.) Aiemmissa ihmissuhteissa koetut pettymykset ja laiminlyönnit heijastuvat uusien suhteiden ja luottamuksen syntymiseen. Usein lapsi ilmaisee tunteitaan negatiivisena kokemuksena omaohjaajaa kohtaan. Omaohjaajalta vaaditaan ammattitaitoa ja pitkäjänteisyyttä kohdata lapsen kaikki kokemukset ja tunteet. (Sinkkonen 2018, 179.)

Lapsen muuttaessa sijaishuoltoon hänellä usein on turvattomuuden kokemuksia ja hänen kehityksensä on vaarantunut. Kun lastensuojelussa ei pystytä tukemaan turvallista kiintymyssuhdetta lapsen ja vanhemman välillä, täytyy korvaavaa turvallista suhdetta lähteä kehittämään esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa työntekijän ja lapsen välillä. Uusi kiintymyssuhde ei kuitenkaan synny hetkessä vaan se vaatii pitkäkestoista ja systemaattista työskentelyä, jotta lapsi uskaltautuu luottamaan uuteen suhteeseen ja toimintamalleihin. Lapsen mahdolliset kokemukset kaltoinkohtelusta tai turvattomuudesta aiheuttavat pitkäkestoisia vaikutuksia ihmissuhteisiin ja luottamuksen syntymiseen ja usein sijoitettu lapsi koettelee uuden ihmissuhteen kestävyttä. (Sinkkonen 2018, 175.)

6 Menetelmällisyys lastensuojelun sijaishuollossa

Suomalaista lastensuojelun sijaishuoltoa koskevat tutkimukset ovat vähäisiä ja satunnaisia. Ei ole saatu riittävästi koottua tietoa lastensuojelussa käytetyistä työmenetelmistä tai muutosta aikaansaavista tavoista, jotta voitaisiin todentaa niiden toimivuus. (Tiili 2020, 94.)

Sijaishuollon toteutus voi olla hyvin erilaista sijoituspaikan mukaan. Sijaishuollon laitoksissa voi olla paljonkin vaihtelevuutta siitä millaisella työotteella tai millaiseen teoreettiseen

taustaan hoito perustuu. (Eronen & Laakso 2015, 16.) Sijaishuollon laadukkaan hoidon ja huolenpidon toteutumisen lähtökohtia ovat selkeä käsitys sijaishuollon tehtävästä ja yhtenäiset toimintatavat sekä menetelmällinen osaaminen. Ammatillaisen on kyettävä toimimaan lapsen edun mukaisesti, yksilölliset tarpeet ja vaihtoehdot huomioiden. (Tiili 2020, 103.)

6.1 Työotteet ja orientaatiot lastensuojelun sijaishuollossa

Lastensuojelussa on otettu käyttöön systeeminen toimintamalli. Systeemisessä työmallissa yhdistyy moniammatillinen vuorovaikutustyö, joka perustuu luottamukseen. Systeemisessä toimintamallissa korostuu systeeminen sekä perheterapeuttinen ajattelumalli. Systeemisellä työotteella lapsien ja heidän perheidensä elämää tarkastellaan kokonaisuutena, jonka kaikki osa-alueet vaikuttavat toisiinsa. Työskentelyssä korostuu kunnioittava ja dialoginen kohtaaminen, jossa otetaan huomioon perheen ja lapsen kokemukset. Työskentely on ratkaisukeskeistä ja moniammatillista yhteistyötä. (THL 2024.)

Systeeminen asiakastyö on lapsen ja hänen perheensä tilanteen kokonaisvaltaista tutkimista heidän kanssaan. Asiakastyössä korostuu suhdeperustaisuus, joka tarkoittaa työskentelyn ja muutoksen tapahtumista suhteissa sekä myös työn linkittymistä suhteisiin ja niiden merkityksiin. Systeemisessä työotteessa työvälaineitä ovat esimerkiksi sukupuoli, elämänjана ja verkostokartta, joiden avulla tarkastellaan perheen tilannetta kokonaisuutena ja kaikkia siihen vaikuttavia tekijöitä. Työskentelyn avulla pyritään tuomaan esiin perheessä vallitsevia uskomuksia ja tuoda uusia näkökulmia ongelmien ratkaisemiseksi. Systeemisessä työotteessa käytetään myös ratkaisukeskeisiä, dialogisia ja narratiivisia menetelmiä. (Aaltio & Isokuortti 2019, 12.)

Systeemisessä työotteessa työskennellään kaikkien elämän osa-alueiden ja kokemusten kanssa, koska ihmisen kokonaistilanteeseen vaikuttavat niin mennyt kuin nykytilanne ja tulevaisuuden toiveet (Petrelus & Yliruka 2023, 178). Systeemisessä työotteessa nähdään eri tekijöiden ja elämän osa-alueiden vuorovaikutussuhteita sekä tunnistetaan kaikkien osa-alueiden vaikuttavuus toisiinsa. Muutoksen tapahtumiseen tarvitaan kaikkien vaikuttavien tekijöiden tunnistamista ja jokaisen tekijän on tunnistettava oma vaikutuksensa systeemiin. (Aaltio & Isokuortti 2019, 11.)

Systeemisellä lastensuojelun toimintamallin käyttöön otolla on pyritty laajempaan muutokseen lastensuojelussa. Systeemiseen työotteeseen voidaan yhdistää muita lähestymistapoja, joka edesauttaa rakentamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sopivaa kokonaisuutta. Systeemiseen työotteeseen liittyy myös terapeuttinen orientaatio. (Petrelus & Yliruka 2023, 169.)

Systeemisessä lastensuojelussa voidaan käyttää soveltavasti traumainformoitua työotetta. Traumainformoidun työotteen avulla otetaan huomioon lasten ja heidän vanhempiensa epäsuotuisat lapsuuden kokemukset. Traumainformoidussa työotteessa ymmärretään, että

aikaisemmat kokemukset heijastuvat vanhemmuuteen, perhesuhteisiin sekä mahdollisesti lapsen olosuhteisiin ja hyvinvointiin. (Petrelius & Yliruka 2023, 179.)

Traumainformoidussa työtöteessa puhutaan ACE-tietoisuudesta, jonka kautta voi ymmärtää haitallisten lapsuuden kokemusten merkitystä lapsen tilanteeseen (Petrelius & Yliruka 2023, 178). ACE-tekijöitä (Adverse Childhood Experiences) ovat lapsuuden aikaisia epäsuotuisia kokemuksia, joita ovat fyysinen, psyykinen ja seksuaalinen väkivalta, laiminlyönti, perheiden moninaiset haasteet, ja myös esimerkiksi koulukiusaaminen. Haitalliset lapsuuden kokemukset ovat yhteydessä muun muassa lapsen kehitykseen, psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen sekä itsetuhoisuuteen. (Westerlund-Cook 2023, 77.)

Traumainformoidulla työtöteen avulla työskennellään menneisyyden kanssa ja pohditaan tuentarpeita sekä haitallisten kokemusten heijastumista tähän päivään. Ihmisen ja läheisten voimavaroja tunnustetaan ja vahvistetaan sekä suunnataan ajatusta tulevaisuuteen. (Petrelius & Yliruka 2023, 179.)

Terapeuttinen orientaatio on lähestymistapa, joka on suunnitelmallista, kasvatuksellista ja kuntouttavaa toimintaa. Terapeuttisessa lähestymistavassa otetaan huomioon lapsen traumaattiset kokemukset. (Närhi, Timonen-Kallio & Yliruka 2017, 17.) Terapeuttisen lähestymistavan keskeisiä piirteitä ovat turvallisen ympäristön luominen lapsille, perheen kanssa työskentely, lapsen yksilöllisyyden huomioiminen, lapsen tukeminen hänen omassa elinympäristönsä ja ammattilaisten osaamisen kehittäminen. Turvallisuuden takaaminen vaatii tarkkaa suunnittelua ja jatkuvaa arviointia. Lapsen yksilölliset tarpeet tulee ottaa huomioon kaikessa työskentelyssä. Ei voida olettaa tietyn työmenetelmän soveltumista kaikkien lasten kohdalla. Lapsi tarvitsee tukea kaikilla elämän osa-alueillaan, ja onkin tärkeää, että työskentely ulottuu kaikille elämän osa-alueille. Ammattilaisten täytyy myös olla valmiita oppimaan uudenlaisista työmenetelmistä ja ottaa niitä käyttöön. (Eronen & Laakso 2015, 19.)

Yhtenä lähestymistapana lastensuojelulaitoksissa on sosiaalipedagoginen orientaatio, jossa painotetaan arkea ja arjen jakamista, pyritään muutokseen ja pedagogiseen suhteeseen aikuisen ja lapsen välillä. Sosiaalipedagogisessa lähestymistavassa korostetaan myös yhteisöllisyyttä sekä lasten osallisuuden ja toimijuuden vahvistamista. (Närhi, Timonen-Kallio & Yliruka 2017, 18.)

Yksi keskeisemmistä työmenetelmistä lastensuojelun sijaishuollossa on omaohjaajatyöskentely, jossa vaaditaan tietämystä erilaisista taustateorioista, työtöteista, terapeuttisesta elementistä (Hirvonen 2023, 64). Käytännön kokemusten perusteella voidaan todeta kuntoutumisen tapahtuvan korjaavien ihmissuhteiden avulla. Lastensuojelun sijaishuollossa omaohjaajatyöskentely on ihmissuhdeperustainen työmenetelmä, joka on keskeinen uusien ja korjaavien ihmissuhteiden luomisessa. Omaohjaajan kanssa rakennetaan turvallinen,

luottamuksellinen ja merkityksellinen ihmissuhde, jossa aikuinen mahdollistaa huolenpidon, jota vaille lapsi on voinut jäädä aiemmissa suhteissaan. (Tiili 2020, 98-100.)

6.2 Luovat ja toiminnalliset menetelmät

Luovat ja toiminnalliset menetelmät ovat asiakastyössä käytettäviä työmenetelmiä, joissa toimintoihin liittyy luovia tai toiminnallisia ulottuvuuksia. Luovia ja toiminnallisia menetelmiä voidaan hyödyntää ihmisen hyvinvoinnin, kuntoutumisen ja osallisuuden vahvistamiseksi. Menetelmiä ovat esimerkiksi erilaiset musiikkiin, kuvataiteeseen, draamaan, tanssiin, liikuntaan, kirjoittamiseen tai käsillä tekemiseen liittyvät toiminnot. Useita luovia ja toiminnallisia menetelmiä voi myös yhdistellä ja soveltaa. (Airaksinen, Ala-Vannesluoma, Kastu, Karkkulainen & Pirhonen 2015, 9.)

Luovuus on tärkeä ja synnynnäinen osa elämäämme, sillä luova ajattelu tuo haasteiden kohtaamiseen joustavuutta sekä kykyä tehdä luovia ratkaisuja, käsitellä kokemaansa ja nähdä asioita eri näkökulmasta. Luovuus voi siis olla arjessa pärjäämistä ja ongelmien ratkaisua tai taiteellista tekemistä. Yhteyttä omaan luovuuteen kuitenkin on joskus tarve vahvistaa, jos elämässä on kohdannut ongelmia ja on haastavaa nähdä asioita toisin. (Karjalainen 2019, 11-12.) Luovassa toiminnassa ihminen voi tutkia itseään ja ympäröivää maailmaa sekä löytää keinoja ilmaista itseään muille. Luovan toiminnan avulla ihminen voi luoda uusia, rajoittamattomia tulevaisuuden kuvia tai tulkita menneisyytään toisesta näkökulmasta. (Airaksinen ym. 2015, 10.)

6.3 Luovat ja toiminnalliset menetelmät osana ihmisen hyvinvointia

Luova toiminta vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin, kykyyn ilmaista itseään ja sitä kautta osallisuuden lisääntymiseen. Toiminnan aikana tapahtuneet virheet synnyttävät usein uusia kokemuksia ja mahdollisuuksia sekä sen myötä voi oppia sietämään epävarmuutta. (Airaksinen ym. 2015, 11.)

Luovuus, kuten taide, leikillisuus ja mielikuvitus poistavat elämän rajoitteita. Luova toiminta voi toimia turvapaikkana ja tuoda etäisyyttä oman elämän haasteisiin sekä siinä pääsee käsi omiin tunteisiinsa ja ajatuksiinsa. Luova toiminta voi antaa korvaavia kokemuksia ja viedä hetkeksi pois omasta arjesta. Oman elämän tarkastelu etäämmältä voi antaa voimaa kohdata vaikeita asioita sekä tuoda esiin uusia ratkaisukeinoja. Luovassa toiminnassa voi oppia itsestään, jo olemassa olevista ominaisuuksistaan ja vahvuuksistaan sekä saavuttaa uusia taitoja. (Karjalainen 2019, 12-13.)

Leikki on luovaa toimintaa, joka osallistaa ihmisen kokonaisuudessaan ja kannustaa heittäytymään. Leikillisyyden avulla voidaan luoda vuorovaikutusta ja sosiaalisia suhteita. Lapsen

kehittymisen kannalta leikki on tärkeää, sillä se kehittää fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia taitoja. (Airaksinen ym. 2015, 11-12.)

Luova toiminta auttaa luomaan yhteyksiä ihmisten välille. Toiminnan avulla saadaan aikaan yhdenvertaisuutta ja vertaiskokemuksia. Luovaa toimintaa voidaan harjoittaa yhdessä, vaikka ei olisi yhteistä kieltä. Se lisää myös ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta toisia ihmisiä kohtaan. Luova toiminta tarjoaa rentoa yhdessäoloa, tekemistä, toiminnallisuutta sekä iloa ja huumoria. (Karjalainen 2019, 12-13.)

6.4 Luovat ja toiminnalliset menetelmät omaohjaajatyöskentelyssä

Luova toiminta vaatii heittäytymistä, joka puolestaan vaatii ihmisen kokemuksen turvallisuudesta, aikaa ja tilaa sekä avointa ja kunnioittavaa ympäristöä. Luovassa toiminnassa asetetaan mukavuusalueen ulkopuolelle, koska siinä koetaan usein myös epäonnistumisia. (Airaksinen ym. 2015, 10.)

Luovista ja toiminnallisista menetelmistä on todettu kokemusten perusteella olevan hyötyä lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä. Menetelmien avulla voidaan tuoda lapsen tai nuoren kokemuksia ja tunteita esiin sekä tukea niiden käsittelemistä. Luovien ja toiminnallisten menetelmien avulla voidaan luoda mahdollisuuksia lapsen ja nuoret tuoda ääntään kuuluviin, sekä vaikuttaa omiin asioihinsa sekä kokea osallisuuden ja kuuluvuuden tunnetta. (Heino 2020, 9.)

Lapsuudessa ja nuoruudessa on paljon kehityksen eri vaiheita, joita tulee myös ottaa huomioon menetelmien käytössä. Lapsen kanssa huomioon on otettava kehitystaso, motoriikka ja opitut taidot, vireystaso, menetelmien ja ympäristön turvallisuus, yksilölliset piirteet ja tarpeet. Nuoren kanssa huomioon tulee ottaa murrosiän vaihe, rajojen asettaminen, heittäytymiskyky, minäkuvan ja maailmankuvan rakentuminen, seksuaalisuus ja vertaisryhmät. (Airaksinen ym. 2015, 24.)

Pienryhmäkoti Villa Sankassa käytetään omaohjaajatyöskentelyssä erilaisia luovia ja toiminnallisia menetelmiä säännöllisesti. Viikoittain tapahtuu ohjattua ja suunniteltua toimintaa, johon lapsi osallistuu omaohjaajan ja mahdollisesti koko ryhmän kanssa. Omaohjaajatyöskentely on lapsen ja omaohjaajan kesken käytyjä keskusteluja, yhdessä olemista ja tekemistä sekä erilaisten menetelmien avulla työskentelyä. (Niemeläinen 2023a.)

Pienryhmäkoti Villa Sankaan on tehty aiemmin opinnäytetyönä Olla jonkun oma -opas, johon on koottu Villa Sankassa käytettyjä menetelmiä omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Opas toimii omaohjaajan käsikirjana ja tämän opinnäytetyönä tuotettavan työkirjan tarkoitus on toimia työvälineenä lapsen ja omaohjaajan työskentelyssä.

Luovia ja toiminnallisia menetelmiä Villa Sankassa hyödynnetään yhteisessä työskentelyssä lapsen ja omaohjaajan kanssa. Menetelmiä ovat muun muassa erilaiset ja sijoituksen eri vaiheisiin sitoutuvat haastattelut, verkostokartta, sukupuu, elämänjana, aikamatka, roolikartat, tulevaisuuden haavekartta, erilaiset kortit, rentoutumisharjoitukset, tunnetyöskentely ja itseenäistymistyöskentely sekä taidehetket, askartelu ja valokuvaus. Menetelmiä voidaan hyödyntää myös perheiden kanssa työskentelyssä. (Niemeläinen 2023a.)

7 Kehittämissyö

Kehittämissyö on toiminnallinen oppinäytetyö, jonka tavoitteena on tuottaa ammatillinen työväline, joka palvelee asiakkaita ja työntekijöitä. Toiminnallinen oppinäytetyö on tutkimuksellisen kehittämisen tapa, jossa on sekä tutkimuksellinen että kehittävä lähestyminen. Kehittämissyönä syntyy konkreettinen tuotos, jonka perustaa ja kehitystyön prosessin ratkaisuja raportoidaan perustellusti, teoreettiseen lähdemateriaaliin ja valittuun tutkimusmenetelmään tukeutuen. (Airaksinen, Kostamo & Vilka 2022, 10-11.)

Tämä oppinäytetyö on kehittämissyö, jonka tuotoksena tehtiin työkirja lapsen ja omaohjaajan väliseen työskentelyyn. Kehittämissyön idea lähti työelämäkumppanin tarpeesta kehittää pienryhmäkodin omaohjaajatyöskentelyä yhtenäisemmäksi ja lapsen osallisuutta tukevammaksi. Työkirja suunniteltiin pienryhmäkoti Villa Sankan käyttötarkoitukseen sopivaksi ja se on heidän työyhteisönsä kokemusten pohjalta koottu työväline. Työkirjan avulla haluttiin ratkaista myös käytännön ongelmia, kuten tietojen ja muistojen tallettaminen sijoituksen ajasta omaohjaajatyöskentelystä.

7.1 Kehittämissyön tarkoitus ja tavoite

Kehittämissyön tarkoitus oli tuottaa työkirja pienryhmäkoti Villa Sankan omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Työkirjan on tarkoitus tukea lapsen ja omaohjaajan välistä työskentelyä. Työkirjaan koottiin Villa Sankassa käytössä olevia työmenetelmiä. Työkirjaan oli tarkoitus sisällyttää ominaisuuksia, jotta voidaan kerätä lapselle muistoja ja valokuvia.

Kehittämissyön tavoite oli tuoda työmenetelmät näkyväksi ja ohjaajien käyttöön. Työkirjan tavoitteena on tehdä omaohjaajatyöskentelystä yhtenäisempää. Työkirjan avulla voidaan työskennellä työmenetelmien hyödyntäen, jolla voidaan puolestaan lisätä lapsen osallisuutta sekä tukea kuntoutumista ja hyvinvointia. Työkirjan menetelmiä käyttämällä voidaan tuoda esiin lapsen toiveita ja ajatuksia sekä helpottaa asioiden puheeksi ottamista.

7.2 Kehittämistyön menetelmien valinta

Kehittämistyön lähestymistavaksi valikoitui toimintatutkimus, koska sen tutkimuksellisuus on osallistavaa. Toimintatutkimuksessa pohditaan työelämäkumppanin kanssa yhdessä ratkaisuja toimintatapojen ongelmakohtiin ja pyritään muutokseen. Lisäksi toimintatutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa ja ymmärrystä aiheen tiimoilta. Yhdessä kehittämällä luodaan ratkaisuja työympäristön sisäisiin pulmiin, sen työntekijöiden omista näkökulmista käsin, eikä ulkopuolelta tuotuna tietona. Tutkimuksessa pureudutaan työyhteisön toimintamalleihin ja -tapoihin, joita pyritään muuttamaan. Toimintatutkimuksessa korostuu yhteistyö, tilannesidonaisuus ja käytännönläheisyyden vaatimus. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2015, 58.)

Toimintatutkimus oli sopiva lähestymistapa kehittämistyöhön sen tiiviin yhteistyöpiirteen vuoksi. Kehittämistyön tarkoituksena oli toteuttaa työkirja omaohjaajatyöskentelyyn, joka vaati tiivistä yhteistyötä omaohjaajan ja muiden sijoituspaikassa toimivien ammattilaisten kanssa. Näin työkirjaan saatiin tuotua työelämään aidosti käytännöllisiä ratkaisuja. Työkirjan avulla pyrittiin muuttamaan omaohjaajatyöskentelyn toimintatapoja yhtenäisemmäksi, sekä ratkaista käytännönongelmia, kuten sitä, miten tietoa sijoituksen aikaisesta omaohjaajatyöskentelyä voidaan tallettaa samojen kansien väliin.

Toimintatutkimus lähestymistapana voi toteutua systemaattisesti peräkkäisinä vaiheina, joita ovat suunnittelu, toteutus, tiedon kerääminen ja arviointi. Toimintatutkimus on kuitenkin usein reflektiivinen sykli, jossa toimintaa havainnoidaan, arvioidaan ja reflektoidaan sekä suunnitellaan uudestaan. Prosessin vaiheet voivat toistua useampaan kertaan. Tutkimusprosessi on siis jatkuvaa suunnittelua, toteuttamista ja arviointia. (Heikkinen & Kaukko 2023, 7-11.) Opinnäytetyön suunnitelmaa lähdettiin toteuttamaan ja toteutuksen aikana käytiin keskustelua työelämäkumppanin kanssa, jonka avulla havainnoitiin tarkennus- ja muutostarpeet kehittämistyössä. Toteutuksen aikana opinnäytetyön suunnitelmaa päivitettiin tarpeen mukaiseksi. Havainnointia voidaan toteuttaa omilla havaintokokemuksilla ja sen tueksi voidaan toteuttaa kerättävää aineistoa haastattelun avulla. Reflektointia tehdään haastattelun aineiston analyysin ja tulkintojen ohessa. (Heikkinen & Kaukko 2023, 82-84.)

Kehittämistyön tutkimusmenetelmänä toimi yksilöhaastattelu, jossa haastateltiin Villa Sankassa työskentelevää omaohjaajaa. Haastattelu suoraan omaohjaajalta antoi näkemystä siitä, mitä omaohjaaja itse ajattelee ja mitä hän kokee tarpeellisiksi käsiteltäviksi aiheiksi työkirjaan. Haastattelumuotona oli teemahaastattelu, joka on puolistrukturoitu haastattelu ja jossa haastattelu kulkee tiettyjen teemojen ympärillä. Haastattelumuotona tämä on syvähaastattelua parempi vaihtoehto, jotta pystytään rajaamaan keskustelua tutkittavan aiheen mukaiseksi. Haastattelu tutkimusmenetelmänä on joustavampi kuin kyselytutkimus, koska se mahdollistaa keskustelun ja kysymysten sekä vastauksen tarkentamisen tutkimuksen aikana. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 84-88.)

Yhden henkilön haastatteluun päädyttiin siksi, että pienryhmäkodin työntekijöistä suurin osa oli työskennellyt Villa Sankassa vähän aikaa tai eivät toimineet omaohjaajana. Haastattelu haluttiin toteuttaa, jotta saatiin näkemystä omaohjaajalta, joka ei ollut varsinaisesti työkirjan tilaaja. Haastattelu toteutettiin sisäisenä haastatteluna, koska kehittämistyö oli suunnattu juuri pienryhmäkoti Villa Sankan tarpeisiin. Yksilöhaastattelun tukena käytetään työelämäkumppanin kanssa käytyjä keskusteluja ja tapaamisia työn suunnitteluvaiheessa. Tapaamisissa tuli esiin ominaisuuksia omaohjaajatyöskentelystä sekä sijaishuollon menetelmällisyydestä, jota opinnäytetyössä tutkittiin. Ratkaisuun pitää haastattelut rajattuna on päädytty työkirjan tarpeenmukaisuuden varmistamiseksi ja työn tilaajan toiveiden täyttämiseksi.

7.3 Kehittämistyön prosessi

Kehittämistyö on prosessi, jota kuvataan peräkkäisinä vaiheina. Kehittämistyön vaiheet kulkevat käsi kädessä ja niillä jokaisella on oma merkityksensä huolellisesti tuotetun ja onnistuneen lopputuloksen syntymiseksi. Tutkimuksellinen kehittämistyön prosessi alkaa kehittämiskohteen tunnistamisella ja siihen liittyvien tekijöiden ymmärryksen keräämisellä. Prosessin alussa määritellään kehittämistyön tavoitteet. Kehittämiskohteen aiheen ympäriltä kerätään tarvittavaa tietoa tutustumalla teoriaan ja käytäntöön. Kehittämistyön kehittämistehtävä tulee määritellä ja tehdä tarvittavat rajaukset. Tutkimuksellisen kehittämistyön lähestymistapa ja siinä hyödynnettävät menetelmät määritellään, ennen kuin siirrytään kehittämistyön toteuttamisvaiheeseen. Lopuksi kehittämistyö julkaistaan ja arvioidaan lopputulos sekä prosessia. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2015, 22-24.)

Kehittämistyö lähti liikkeelle työelämäkumppanin tarpeesta ja ideasta tuoda kaikkien omaohjaajien käyttöön Villa Sankassa koetut työmenetelmät. Idean suunnittelua jatkettiin yhteisessä tapaamisessa elokuussa 2023. Ensimmäisessä tapaamisessa käytiin läpi työelämäkumppanin tarpeita ja tavoitteita sekä aloitettiin yhteissuunnittelu. Kehittämistyön idea syntyi työelämässä nähdystä tarpeesta ja työelämäkumppanin halusta luoda yhtenäinen toimintatapa omaohjaajatyöskentelyyn pienryhmäkoti Villa Sankassa ja vuonna 2024 avattavissa sijaishuollon yksiköissä. Kehittämistyöllä pyrittiin ratkomaan työelämässä esiintyneitä ongelmia ja suunnata toiminnanmuutokseen. Opinnäytetyöprosessissa toimittiin tiiviisti yhteistyössä. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2015, 58.)

Opinnäytetyösuunnitelman avulla on laadittu suunnitelma kehittämistyön toteutuksesta, menetelmistä ja arvioinnista. Opinnäytetyöprosessia on hyvä aikatauluttaa eri vaiheisiin. Työelämäkumppanin kanssa sovittiin aluksi alustavaa aikataulua kehittämistyön toteutumiseksi keväällä 2024. Opinnäytetyön vaiheita aikataulutettiin opinnäytetyöseminaarien ja Laureasta annettujen aikataulujen mukaisesti. Aluksi asetettiin tavoitteet kehittämistyölle, etsittiin sopivat tietolähteet, laadittiin suunnitelma toteutuksesta ja valittiin sopiva kehittämistyön menetelmä sekä suunniteltiin kehittämistyön arviointitavat. (Airaksinen, Kostamo & Vilkkä 2022,

12-15.) Kehittämistyön teoreettista viitekehystä suunniteltiin sekä työelämäkumppanin kanssa, että opinnäytetyön tekijän näkökulmasta. Kehittämistyön tarkoitusta ja tavoitteita on tarkennettu syyskuussa 2023, lokakuussa 2023 on lähdetty keräämään tietoperustaa sekä laadittu alustavaa suunnitelmaa. Opinnäytetyösuunnitelma on saatu valmiiksi marraskuussa 2023.

Kehittämistyötä lähdettiin toteuttamaan hyväksytyin opinnäytetyösuunnitelman jälkeen marraskuussa 2023. Marraskuussa 2023 aloitettiin suunnittelemaan tutkimusmenetelmäksi valittua teemahaastattelua. Opinnäytetyön tekemiseen vaaditut luvat selvitettiin ja ryhdyttiin tarkentamaan kehittämistyön tutkimusaihetta.

Kehittämisvaiheeseen sisältyy kehittämistyön tuotokseen tarvittavan aineiston hankinta, joka opinnäytetyössä oli haastattelun toteuttaminen sekä tarvittaviin työelämäkumppanin materiaaleihin tutustuminen. Haastattelun avulla pyrittiin saamaan näkemystä omaohjaajatyöskentelystä ja menetelmien käytöstä sijaishuollossa. Haastattelussa selvitettiin myös työkirjaa varten olennaisimmat työmenetelmät sekä muut omaohjaajatyöskentelyä tukevat ominaisuudet. Työkirjaan sisältyvät työmenetelmät eli siis pienryhmäkoti Villa Sankassa käytetyt luovat ja toiminnalliset menetelmät koottiin kirjaan yhdessä työelämäkumppanin kanssa. (Airaksinen, Kostamo & Vilkkä 2022, 12-15.)

Palautetta on hyvä kerätä myös toteutusvaiheen välissä, jotta voidaan tehdä tarvittavat muutokset. Palautetta tuotoksesta pyydettiin jokaisessa tapaamisessa yhteistyökumppanin kanssa ja käytiin läpi tarvittavia muutoksia ja tarkennuksia työkirjan sisältöön. (Airaksinen, Kostamo & Vilkkä 2022, 12-15.) Toimintatutkimuksen tavoin tuotosta on kehitetty toistuvina vaiheina, eli suunniteltu, tuotettu, arvioitu ja taas suunniteltu. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2015, 58.)

Kehittämistyönä tehtävää työkirjaa lähdettiin alustavasti kokoamaan lokakuussa 2023. Työelämäkumppanilta kerättiin materiaalit, joita he halusivat työkirjaan sekä käytiin keskustelua kirjan muun sisällön osalta. Vinkkejä työkirjan harjoitteisiin sekä tarkennusta työmenetelmiin pyydettiin marras- ja joulukuussa 2023. Ensimmäinen versio työkirjasta annettiin työelämäkumppanin kommentoitavaksi tammikuussa 2024. Palautteiden perusteella tehtiin korjauksia ja lisäyksiä työkirjan sisältöön. Palaveri työkirjan arvioinnista ja mahdollisesta kokeilusta pidettiin myös tammikuussa 2024, jossa sovittiin palautteen keräämisestä työryhmältä. Palautetta työkirjasta pyydettiin jälleen helmikuussa 2024 ja kirjaan tehty viimeiset muutokset ennen työkirjan lopullista arviointia. Kehittämistyön tuotos eli työkirja palautettiin arvioitavaksi helmikuussa 2024 ja opinnäytetyön raportti maaliskuussa 2024.

7.4 Teemahaastattelu

Haastattelu toteutettiin joulukuussa 2023. Haastattelukysymykset lähetettiin haastateltavan nähtäväksi etukäteen sähköpostilla, sekä pyydettiin suostumus haastatteluun (liite 1). Omaohjaajaa haastateltiin kahden kesken rauhallisessa tilassa pienryhmäkoti Villa Sankassa. Haastattelun tukena toimii keskustelut työelämäkumppanin edustajien kanssa. Opinnäytetyön kehittämistyöhön liittyvissä tapaamisissa on kussakin käsitelty myös haastattelussa esiintyviä aiheita. Tapaamisia tai haastattelua ei ole nauhoitettu. Salassapitovelvollisuuden varmistamiseksi koettiin, että kirjaaminen on parempi vaihtoehto. Haastateltavan kanssa sovimme, että hän saisi mahdollisuuden täydentää vastauksiaan jälkeenpäin, joten vastaukset lähetettiin hänelle sähköpostitse kirjallisessa muodossa.

Haastattelun kysymykset (liite 2) jakoutuivat kahteen teemaan. Omaohjaajatyöskentelyyn ja lastensuojelun sijaishuollon menetelmällisyyteen. Haastattelun avulla pyrittiin selvittämään mikä tukee onnistunutta omaohjaajatyöskentelyä ja mitä siihen sisältyy. Lastensuojelun sijaishuollon menetelmällisyydestä haluttiin selvittää omaohjaajan näkemystä työmenetelmien käytöstä ja hyödyistä sekä siitä, millaiset asiat tulisi huomioida kehittämistyönä tehtävässä työkirjassa.

Vaikka haastattelun nauhoittaminen on usein suositeltavaa, jotta haastattelija pystyy keskittymään tekemään tulkintoja haastateltavan vastausten lisäksi eleistä ja ilmeistä, ei se ollut mahdollista (Hirsijärvi & Hurme 2022, 93). Haastatteluaineisto on kerätty kirjoittamalla haastateltavan vastaukset tarkasti ylös. Haastattelussa ei ollut kovin tärkeää havainnoida vastaajan reaktioita.

Aineistoa on hyvä lähteä purkamaan ja analysoimaan mahdollisimman pian haastattelun jälkeen, koska aineisto on vielä tuore ja haastattelijalla on haastattelussa käydyt asiat mielessä. Haastattelun jälkeen on mahdollisuus vielä tehdä tarkennuksia haastateltavalta. (Hirsijärvi & Hurme 2022, 142.)

Teemahaastattelun aineistoa voidaan analysoida teemoittain. Aineistoa on tavallista litteroida, eli kirjoittaa haastattelu tekstiksi. Aineistoa voidaan myös käsitellä tekemällä siitä teemoittelua ja päätelmiä suoraan, jos haastateltavia on vähän eikä se ole kovin pitkä. (Hirsijärvi & Hurme 2022, 145.) Opinnäytetyön aineistosta on päädytty tekemään päätelmiä suoraan kirjatusta materiaalista, koska haastateltavia oli yksi. Haastattelusta nousi selkeitä teemoja jo haastattelun aikana ja niitä on kirjattu ylös haastattelun jälkeen.

Teemoittelun avulla haastatteluaineistosta saadaan esiin tutkimuskysymyksen näkökulmasta oleellinen tieto. Teemoittelussa aineistosta etsitään haastatteluissa yhdistäviä tekijöitä, joiden perusteella teemat muodostuvat. Teemojen muodostamiseksi voidaan myös käyttää teoreettista viitekehystä. Teemojen muodostumiseen usein vaikuttavat myös teemahaastattelun

kysymykset, mutta niiden ei ole tarkoitus täysin ohjata aineistosta syntyviä teemoja. (Kallinen & Kinnunen.)

Haastatteluaineisto käytiin läpi huolellisesti. Seuraavaksi haastattelusta saatua materiaalia lähdettiin järjestämään teemoittain sisällönanalyysin keinoin. Teemoittelua lähdettiin tekemään kahden pääteeman alle, jotka syntyivät jo haastattelukysymyksiä laatiessa. Pääteemat olivat omaohjaajatyöskentelyn ja lastensuojelun sijaishuollon menetelmällisyyden näkökulmista. Pääteemat käsiteltiin erikseen ja kummastakin aiheesta nousi useampia teemoja. Teemoittelua käydään läpi seuraavassa alaluvussa. Lopuksi on tehty pohdintaa haastattelun analyysiin ja teoreettiseen tietoon pohjautuen.

7.5 Teemahaastattelun sisällönanalyysi

Teemahaastattelun sisällönanalyysiä tehtiin teemoittelun keinoin. Teemahaastattelun haastattelukysymykset jakautuivat kahteen tutkittavaan aiheeseen, omaohjaajatyöskentelyyn sekä lastensuojelun sijaishuollon menetelmällisyyteen ja menetelmien käyttöön. Opinnäytetyön tutkimusta ohjasivat kaksi tutkimuskysymystä aiheisiin liittyen. Tutkimuskysymykset olivat mitkä asiat tukevat omaohjaajatyöskentelyä ja mitä hyötyä on työmenetelmien käytöstä sijaishuollossa?

Haastattelusta saadun aineiston perusteella säilyivät kaksi pääteemaa, jotka olivat omaohjaajatyöskentely ja menetelmällisyys lastensuojelun sijaishuollossa. Kummastakin tutkimusaiheesta nousi esille niihin liittyviä teemoja, joita käsitellään tässä luvussa väliotsikoittain.

Omaohjaajuuteen liittyvästä haastatteluaineistosta nousi neljä teemaa, jonka tutkimuskysymys oli mitkä asiat tukevat omaohjaajatyöskentelyä.

Turvallisuuden tunteen luominen

Haastattelussa nousi esiin usein omaohjaajan rooli luotettavana ja turvallisena aikuisena. Haastateltavan näkemys on, että omaohjaajan tehtävä on sijoituksen alusta asti huolehtia siitä, että lapsi kokee ympäristön turvallisena ja että hän voi luottaa aikuiseen. Omaohjaaja hoitaa lapsen asioita, kuuntelee lasta ja tuo tarvittaessa lapsen näkemyksiä esille. Omaohjaaja tunnistaa lapsen tarpeita ja ottaa niitä huomioon kaikessa työskentelyssä. Aikuinen myös asettaa rajat lapselle.

Johdon rooli

Työnantajan ja esimiehen rooli korostui onnistuneen omaohjaaajatyöskentelyn varmistamisessa. Haastattelussa nousi esiin tarve esimiehen ja työnantajan tuelle. Esimiehen tuki on tärkeää tiedonsaannin ja selkeiden ohjeiden saamisessa, kuten perehdyttämisessä omaohjaajan rooliin ja työpaikan arvoihin. Haastattelun perusteella oli tärkeää myös kokea, että tarvittaessa oli mahdollisuus pyytää apua esimieheltä.

Riittävä aika omaohjaaajatyöskentelylle

Haastattelussa esiin nousi myös omaohjaaajatyöskentelyn suunnittelu ja siihen varattu riittävä aika. Työvuoroja on tärkeää järjestää niin, että omaohjaajalla on aikaa suunnitella ja toteuttaa omaohjaaajatyöskentelyä lapsen kanssa. Myös vapaus toteuttaa jokaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin perustuvia asioita.

Osaamisen kehittäminen

Haastattelussa tuotiin esiin koulutusten merkitystä omaohjaaajatyöskentelyssä. Tärkeää osaamisen kannalta on myös omaohjaaajatyöskentelyyn kunnollinen perehdyttäminen. Lisäksi työnohjaus ja tiimityöskentely kehittävät omaa osaamista.

Menetelmällisyyteen lastensuojelun sijaishuollossa liittyvästä haastatteluaineistosta nousi viisi teemaa. Tutkimuskysymyksenä oli mitä hyötyä on työmenetelmien käytöstä sijaishuollossa.

Perehdytys ja osaamisen kehittäminen

Haastattelussa tuotiin esiin perehdytyksen ja koulutuksen merkitys suhteessa menetelmien sujuvaan ja monipuoliseen käyttöön. Työpaikan menetelmiä ja niiden käyttöä tulisi käydä läpi perehdytysvaiheessa ja antaa mahdollisuus osallistua koulutuksiin osaamisen kehittämiseksi. Menetelmien käyttöä tulisi päästä myös harjoittelemaan. Menetelmien käyttö koettiin olevan riippuvainen työpaikasta ja sen ohjaavista arvoista sekä työotteista.

Menetelmien tunnistaminen

Haastattelussa nousi myös esiin se, ettei aina osaa nimetä käyttämiään menetelmiä tai yhdistää työskentelytapoja mihinkään teoriaan tai työmenetelmään.

Vaikeiden aiheiden puheeksiotto

Haastattelussa pohdittiin menetelmien käytön hyötyä ja koettiin, että usein niistä on apua asioiden esiin ottamisessa ja keskustelun synnyttämisessä. Puheeksi ottaminen voi helpottaa sekä omaohjaajalle että lapselle. Työmenetelmien avulla lapsi voi myös oppia sanoittamaan ajatuksiaan ja tunteitaan sekä saada rohkeutta kertoa kokemuksistaan.

Kuntoutuminen

Haastattelussa nousi esiin erilaisten työmenetelmien vaikutus lapsen kuntoutumiseen. Lapsi voi oivaltaa elämästään asioita ja oppia työmenetelmien avulla. Lapsi voi nähdä miten esimerkiksi lapsuuden kokemukset voivat vaikuttaa tähän päivään. Työmenetelmien avulla voidaan pohtia oman elämän ongelmakohtia ja suunnata kohti muutosta. Työmenetelmien avulla lapsi voi löytää omia voimavarojaan ja vahvistaa itsetuntemustaan. Työmenetelmät tukevat myös vuorovaikutussuhteita ja sosiaalisia taitoja.

Osallisuuden lisääminen

Haastattelussa tuotiin esille työmenetelmien hyötyä lapsen osallisuuden lisäämiseen. Työmenetelmiä käyttämällä lapsi voi saada tietoa ja ymmärrystä tilanteestaan. Työmenetelmien avulla saadaan esiin lapsen näkemyksiä, esimerkiksi auttamalla sanoittamaan niitä ja rohkaistamalla kertomaan kokemuksistaan. Menetelmien avulla lapsi pääsee osallistumaan työskentelyyn omalla tavallaan, luovin tai toiminnallisoin keinoin.

7.6 Työkirjan kokoaminen ja julkaisu

Työkirjaa lähdettiin suunnittelemaan työelämäkumppanin kanssa käymällä läpi työkirjaan toivottuja työmenetelmiä ja sijoituksen vaiheita. Työelämäkumppanin toiveiden perusteella hahmoteltiin ensin ajatuskartan muotoon paperille työkirjan sisältöjä, osioita ja teemoja.

Alustavat teemat ja työmenetelmät olivat tunnetaitoihin ja minäkuvaan liittyvät harjoitteet sekä itsenäistymiseen liittyvät teemat.

Työkirjaan kokoamiseen valikoitui Canva-verkkotyökalu, jonka avulla voidaan toteuttaa monipuolinen ja visuaalisesti miellyttävä työkirja. Canva-verkkotyökaluun päädyttiin myös sen jatkokehittämismahdollisuuden vuoksi ja kirja toteutettiin e-kirja muotoon.

Canvaan lähdettiin suunnittelemaan ensin kolmea nimettyä sijoituksen vaihetta, sijoituksen aloittamista, keskivaihetta ja sijoituksen päättymistä. Näitä eri vaiheita korostettiin eri värejä käyttämällä ja selkeällä otsikoinnilla. Työelämäkumppanilta kerättiin heidän käyttämiään ja valmiiksi hyväksi havaitsemiaan työmenetelmiä, joita he toivoivat työkirjaan. Työkirjaan haluttiin harjoituksia kuten kolmen talon -malli, unelmakartta, ystäväkirja tyyppisen kyselyn ja rentoutumisharjoituksia.

Työmenetelmiä lähdettiin hahmottelemaan kirjaan. Työkirjan pohjan synnyttyä ja muutaman menetelmän valmistuttua pyydettiin työelämäkumppanilta palautetta, onko kirjan suunnitelma heidän toiveittensa mukainen. Palautteen perusteella työelämäkumppani oli tyytyväinen, mutta toivoi selkeyttä visuaaliseen ilmeeseen, sekä sijoituksen eri vaiheiden korostamista esimerkiksi väreillä. Työelämäkumppanilta saatiin lisäyksiä kirjaan toivotuista menetelmistä, joita olivat tässä vaiheessa tunnetyöskentelyyn ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät harjoitteet. Työelämäkumppani toivoi myös värityskuvia työkirjaan, koska he kokivat joidenkin lasten kohdalla sen auttavan keskittymistä.

Työkirjaa työstettiin vaiheittain. Ensin lähdettiin rakentamaan työkirjan ensimmäistä osiota, sijoituksen alkua. Sinne laadittiin sopivat harjoitteet Villa Sankasta annettujen menetelmien ja teemojen mukaisesti. Kirjan alussa, eli sijoituksen alkuvaiheessa työkirjassa on tervetuloaistoivotus sijoitetulle lapselle, joka pyydettiin työelämäkumppanin kirjoittamana. Alkuvaiheessa tulohaastattelun ja viikko-ohjelman lisäksi harjoitteita, joissa pohditaan lapsen verkostoja, perhettä, lapsen omia asioita, ominaisuuksia ja tunteita sekä toiveita ja ajatuksia sijoituksen ajalle.

Sijoituksen keskivaiheessa puolestaan työkirjassa pohditaan lapsen tavoitteita sijoituksen aikana sekä elämässä kysymysten sekä bingo-pelin avulla ja kirjataan lapsen unelmia unelmakartan avulla. Työkirjan keskiosiossa pohditaan esimerkiksi elämänjana-harjoitteen sekä kolme taloa-harjoitteen avulla lapsen turvallisuutta ja menneisyyttä sekä tulevaa. Työkirjassa harjoituksia myös lapsen itsetuntemuksen ja tunteiden, arvojen, vuorovaikutustaitojen pohdintaan. Työkirjan loppuvaiheessa käydään läpi uudestaan lapsen verkostoja ja itsetuntemusta. Myös voimavaroja, arjen taitoja sekä menneisyyttä ja tulevaa on käsitelty kirjan harjoitteissa. Työkirjan loppuvaiheeseen on koottu menetelmiä, jotka sopivat itsenäistyville nuorelle. Työkirjassa on harjoitteita liittyen omaan kotiin muuttamiseen sekä jälkihuoltoon.

Työelämäkumppanin palautteen perusteella toivottiin lapsen mahdollisuutta kirjata toiveitaan ja ajatuksiaan omaohjaajalle.

Läpi koko työkirjan on jokaiseen sijoituksen vaiheeseen laitettu mahdollisuus liittää valokuvia, muistoja, ajatuksia. Kirjassa lisänä väritettäviä kuvia, jotka olivat yksi työelämäkumppanin toive. Työkirjan keskivaiheessa on myös kaksi rentoutumisharjoitusta, jotka sopivat mihin vain sijoituksen vaiheeseen. Työkirjaan valittuja menetelmiä ei kaikkia voinut käyttää sellaisenaan, vaan niitä piti luoda oman näköiseksi, koska piti ottaa huomioon tekijänoikeudet. Työkirjaan on myös merkitty alkuperäinen lähde, jos on selvää, että työmenetelmä on lainattu toiselta tekijältä.

Työkirjan ollessa lähes valmis, pyydettiin uudelleen työelämäkumppanilta palautetta. Palautteen perusteella kirja vastasi heidän odotuksiaan, mutta myös korjausehdotuksia ja lisäyksiä tehtiin palautteen perusteella. Työelämäkumppani koki, että heidän ideastaan ja ajatuksistaan oli saatu hyvin kiinni. Korjausehdotuksia oli puolestaan joidenkin tehtävien muokkaaminen niin, että siihen mahtui enemmän tekstiä. Työelämäkumppani toivoi lisäystä myös harjoitteiden ohjeistukseen. Kirjalle pohdittiin myös nimeä työelämäkumppanin kanssa. Päädyttiin nimetä kirja niin, että lapsi voi nimetä osittain kirjan itse. Kirjan nimeksi valikoitui Polkuni ja jälkimmäisen sanan lapsi voi lisätä itse, esimerkiksi sijoituspaikan mukaan. Opinnäytetyön tekijän puolelta valmis työ palautettiin helmikuun lopussa 2024 ja pyydettiin antamaan lopullinen arviointi kehittämistyöstä.

7.7 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyön prosessin aikana on hyvä käydä jatkuvaa keskustelua ja arviointia, jotta voidaan tehdä tarvittavat muutokset ja parannukset. Palautetta kerätään opinnäytetyön toimeksiantajalta ja mahdollisuuksien mukaan kohderyhmältä. Saatua palautetta hyödynnetään toiminnallisen opinnäytetyön suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. (Airaksinen, Kostamo & Vilkkä 2022, 71.)

Kehittämistyön lopuksi tehtävän arvioinnin avulla selvitetään, miten työssä on onnistuttu ja onko asetettuihin tavoitteisiin päästy. Arvioinnissa analysoidaan kehittämistyötä vaiheittain, sen suunnittelua ja tavoitteita, kehittämistyössä käytettyjä menetelmiä, menettelytapojen johdonmukaisuutta sekä yhteistyön sujuvuutta ja tavoitteiden täyttymistä. Kehittämistyön lopputulosta voidaan arvioida työelämän merkittävyyden, helppokäyttöisyyden, sovellettavuuden, toistettavuuden ja neutraaliuden näkökulmista. Arviointiosuudessa voidaan hyödyntää esimerkiksi haastatteluja ja kyselyjä. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2015, 47-48.)

Työelämäkumppanin kanssa keskustelimme arvioinnin toteutustavasta ja päädyimme siihen, että arviointia suorittavat opinnäytetyön ohjaajaksi nimetyt henkilöt. Opinnäytetyötä arvioidaan kehittämistyön onnistumisen, tavoitteiden saavuttamisen ja yhteistyön onnistumisen

näkökulmista. Pohdimme myös työelämäkumppanin kanssa opinnäytetyön tuotoksena syntyntä työkirjan esittelyä heidän tiimipalaverissaan, jossa saataisiin esiin omaohjaajien näkemyksiä sekä mahdollisuutta saada lapsen näkemys omaohjaajan ja lapsen välisessä työskentelyssä. Valmista työkirjaa on näytetty omaohjaajille ja heiltä näkemyksiä on kerätty ja palautetta saatu. Myös lapsille oli kirjaa näytetty ja kommentteja kerätty, mutta varsinaista työkirjan käyttöönottoa ei ollut tehty.

Palautteet kehittämistyöstä olivat positiivisia. Työelämäkumppani koki, että työkirjan sisältö vastasi heidän odotuksiaan. Työelämäkumppani koki kirjan olevan selkeä ja johdonmukainen. Työkirjan visuaalisuus ja värikkyys olivat myös miellyttäneet heitä. Työelämäkumppani uskoi, että kirjan avulla voidaan tukea omaohjaajatyöskentelyä ja että työkirja tulee heille käyttöön. Työelämäkumppani oli kysellyt lisäksi lapsilta mielipiteitä suullisesti. Lapset olivat lähinnä kommentoineet kirjan visuaalista ulkonäköä ja pitäneet siitä. Erityisesti lapset olivat ihastunut väritettäviin kuviin. Lopullinen arviointi kehittämistyöstä pyydettiin antamaan Laurean laatiman lomakkeen mukaisesti ja opinnäytetyön arvioinnin kriteerit huomioon ottaen.

8 Eettisyys ja pohdinta

Hyvä tieteellinen käytäntö on hyvä ottaa huomioon kaikenlaisissa opinnäytetöissä ja tutkimuksissa. Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu toimia rehellisesti, huolellisesti ja tarkasti sekä käyttää eettisesti kestäviä ja kriteerien mukaisia menetelmiä kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Hyvän tieteellisen käytännön mukaista on merkitä lähdeviitteet tarkasti ja oikein, jotta kunnioitetaan alkuperäistä tekijää. Käytäntöihin kuuluu myös huolehtia tarvittavista tutkimusluvista ja sopimuksista toimeksiantajan kanssa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Tietolähteitä on tarkasteltu kriittisesti ja opinnäytetyön aineistoksi on valittu ajankohtaiset ja uskottavat lähteet. (Airaksinen, Kostamo & Vilka 2022, 84.)

Opinnäytetyön kehittämistyössä on pohdittu tarkasti sen eri osa-alueiden tekijänoikeuksia. Työmenetelmiä ei ole kopioitu sellaisenaan, vaan niitä on muokattu tarkoitukseen sopiviksi ja näköisiksi. Työkirjaan on merkitty alkuperäinen tekijä, jos työmenetelmä on jonkun muun tuottama ja vastaa alkuperäistä toteutusta. Canva-verkkotyökalun tekijänoikeuskysymykset selvitettiin, kuten kuvien tekijänoikeudet. Canvan ohjeistuksien mukaan kaikki ilmainen materiaali on vapaasti käytettävissä.

Työelämässä tehtäviä kehittämistöitä koskettaa samat eettiset periaatteet kuin tieteellisissä tutkimuksissa. Kehittämistyössä korostuu rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus. Kehittämistyön tulee olla hyödyllinen ja käytännön työhön soveltuva. Kehittämistyössä tehtävän tutkimuksen osalta tulee huomioida tutkimuksen kohteena olevat henkilöt. Tutkimuksen kohdehenkilöille tulee tehdä selväksi mikä on tutkimuksen tarkoitus, mitä ollaan kehittämässä sekä mitä

tavoitellaan ja mikä on heidän roolinsa kehittämistyössä. Tutkimuksessa on hyvä pitää kohdehenkilöt nimettömänä ja yksilöimättä sekä varmistaa, että tutkimukseen osallistujat tietävät tämän. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2015, 48-49.)

Opinnäytetyön toteuttamiseen käytettävien menetelmien puolesta työelämäkumppani koki, ettei tutkimuslupia tarvita. Päädyttiin siihen, ettei opinnäytetyötä toteuteta asiakkaiden kanssa. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valitussa haastattelussa tulee ottaa huomioon eettiset seikat, kuten vaitiolovelvollisuus, haastateltavan oikeudet sekä haastattelun käyttötarkoitus ja aineiston asiallinen hävittäminen. Haastateltavalle eli omaohjaajalle on tehty selväksi hänen oikeutensa kieltäytyä haastattelusta ja kerrottu etukäteen haastattelun sisältö sekä mihin haastattelusta saatua materiaalia käytetään. Lisäksi haastateltavalta on pyydetty kirjallinen suostumus haastatteluun. Aineiston hävittämisestä on käyty keskustelu haastateltavan kanssa ja kerrottu, että aineiston tuhoaminen tapahtuu haastattelusta koottujen tulosten valmistumisen jälkeen.

Opinnäytetyön teemahaastattelusta nousi esiin omaohjaajuuteen liittyviä teemoja, joiden olemassa oloa vahvistavat myös muut lähteet. Haastateltavan ja työelämäkumppanin mukaan omaohjaajan tehtävä lastensuojelun sijaishuollossa on luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiiirin luominen, lapsen mielipiteiden ja toiveiden esiin tuominen ja asioiden hoitaminen yhteistyössä kaikkien lapsen verkostojen kanssa. Omaohjaaja toimii lapselle rajojen asettajana, mutta myös lapsen asioiden puolustajana. Omaohjaajatyöskentelyä tuetaan suunnittelulla ja riittävän ajan järjestämisellä omaohjattavan kanssa. Omaohjaajatyöskentelyä tukee selkeät ohjeistukset, hyvä perehdytys ja kouluttautumisen mahdollisuus työpaikalla. Omaohjaajatyöskentelyä tukevat myös työnohjaus sekä mahdollisuus reflektoida työtään kollegoiden kanssa. (Niemeläinen 2023b.)

Sinkkonen (2018, 177) mukaan omaohjaaja on vastuussa lapsen arjen sujumisesta muiden sijoituspaikan aikuisten kanssa. Omaohjaaja toimii yhdyshenkilönä ja huolehtii käytännön asioista. Omaohjaajan täytyy olla tietoinen lapsen asioista ja historiasta sekä muista lapsen elämään vaikuttavista seikoista. Hirvosen (2023, 64-65) mukaan laadukkaan sijaishuollon ja omaohjaajatyöskentelyn varmistamiseksi työtä tulisi jatkuvasti arvioida ja toimintaa kehittää. Omaohjaajalta edellytetään laajaa ammatillista osaamista. Ammatillista osaamista kehitetään muun muassa koulutuksilla. Omaohjaajan tulee reflektoida työtään ja tunnistaa omat osamistarpeensa. Työnohjauksella tuetaan ammatillista kehittymistä.

Haastattelusta saadun näkemyksen mukaan ja työelämäkumppanin kanssa käytyjen keskustelujen perusteella menetelmällisyys lastensuojelun sijaishuollossa koettiin osittain työtavoiksi, eikä niinkään tietoisesti työmenetelmien käyttämisenä. Menetelmiä käytettiin usein vahvistaamaan arjen sujumista, kuten aikataulujen ja arjen rutiinien läpikäymiseen. Menetelmiä käytettiin myös molemminpuolisen ymmärryksen syntymiseksi. Menetelmistä koettiin olevan

hyötyä lapselle tunteiden ja menneisyyden merkityksen tunnistamisessa sekä niiden avulla myös omaohjaaja oppii tuntemaan lasta paremmin. Työmenetelmät tukevat myös uusien asioiden oppimista ja ne tuovat mahdollisuuden lapsen osallisuuden vahvistamiseen. Menetelmien avulla voidaan ottaa asioita helpommin puheeksi ja vaikeitakin asioita nostaa esiin. Työn menetelmällisyys vaihtelee sijoituspaikan mukaan, siihen vaikuttavat työpaikan toimintatavat sekä arvot ja työnantajan perehdytys sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen. (Niemeläinen, 2023b.)

Omaohjaajatyöskentely on keskeinen lastensuojelunsijaishuollon työmenetelmä. Omaohjaajalta odotetaan tietämystä työotteista, terapeuttisista orientaatioista ja taustateorioista. (Hirvonen 2023, 64.) Omaohjaajatyöskentely on ihmissuhdeperustainen työmenetelmä, joka on merkittävä korjaavien ihmisuhteiden luomisessa (Tiili 2020, 98). Sijaishuollossa käytetyistä työotteista ja menetelmistä tulee esiin niiden vaihtelevuus sijoituspaikan mukaan. Työotteita käytetään jonkin verran päällekkäisinä, vaikka niistä löytyykin usein myös samankaltaisuuksia. Systeminen toimintamalli, terapeuttinen sekä traumainformoitu työote pyrkii tunnistamaan menneisyydestä kumpuavia ja nykyisyyteen vaikuttavia tekijöitä, kuten traumaattisia kokemuksia. Työotteissa näkyy narratiiviset työmenetelmät, muutossuuntautuneisuus sekä perheen kanssa työskentely. (Eronen & Laakso 2015; Petrelius & Yliruka 2023.)

Luovat ja toiminnalliset menetelmän ovat todettu hyödyllisiksi työskennellessä lasten ja nuorten kanssa. Eri menetelmien avulla voidaan saada esiin lapsen kokemuksia sekä tukea niiden käsittelyä. Luovien ja toiminnallisten työmenetelmien avulla voidaan vahvistaa lapsen osallisuutta, kuten tuoda lapselle keinoja sanoittaa näkemyksiään ja tunteitaan. Menetelmät voivat tarjota mahdollisuuden sanoa näkemyksiään ääneen sekä vaikuttaa omiin asioihinsa. Lapsi voi menetelmien avulla nähdä elämäänsä ulkopuolelta, joka voi auttaa keksimään ratkaisuja ongelmiin. Luovilla ja toiminnallisilla menetelmillä voidaan tukea vuorovaikutussuhteita sekä lisätä ymmärrystä. (Heino 2020; Karjalainen 2019.)

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi työkirja, johon koottiin erilaisia työmenetelmiä sekä luovia ja toiminnallisia ominaisuuksia. Kehittämistyön tarkoituksena oli tukea omaohjaajatyöskentelyä kokoamalla Villa Sankassa käytetyt työmenetelmät kirjaksi. Kehittämistyön avulla voidaan käydä sijoituksen eri vaiheet läpi niihin sopivin menetelmin. Työkirjaan haluttiin myös lisätä ominaisuuksia, jotta lapselle jää muistoja sijoituksen ajalta. Työkirjan tavoitteena oli tuoda työmenetelmät näkyvämmäksi ja omaohjaajien käyttöön, jotta työmenetelmiä hyödynnettäisiin ja omaohjaajien työskentelyä saataisiin yhtenäisemmäksi. Työmenetelmien käytöllä pyritään lisäämään lapsen osallisuutta sekä tukemaan kuntoutumista ja hyvinvointia. Työkirjaan haluttiin saada ominaisuuksia, joiden avulla saadaan lapsen toiveita ja ajatuksia esiin sekä helpottaa puheeksi ottamista.

Kehittämistyön tarkoituksessa ja tavoitteissa onnistuttiin siltä osin, jotka pystyttiin arvioimaan. Lopulliset tulokset selviävät vasta, kun työkirja otetaan käyttöön ja arvioidaan toiminnassa. Työkirja sisälsi monipuolisesti työmenetelmiä, jotka sopivat sijaishuollon eri vaiheisiin. Kehittämistyössä näkyi pienryhmäkoti Villa Sankassa käytetyt työmenetelmät, ja työkirjan käytön avulla ne tulevat näkyväksi sekä kaikkien omaohjaajien saataville. Työkirjan käyttäminen asettaa raamit omaohjaajatyöskentelylle, jonka avulla omaohjaajatyöskentelystä voidaan saada yhtenäisempää. On työelämäkumppanin päätös sitoutua käyttämään työkirjaa sijaishuollon yksiköissään.

Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet täyttyvät siltä osin, että työkirjan avulla voidaan tukea omaohjaajatyöskentelyä. Omaohjaajatyöskentelyn ja työkirjan käytön avulla voidaan lisätä osallisuutta kirjaamalla tai kuulemalla lapsen kokemuksia, näkemyksiä ja tunteita. Työkirjassa käytetyt menetelmät voivat auttaa sanoittamaan tunteitaan ja näkemään elämäänsä eri näkökulmasta. Työkirjan avulla voidaan helpottaa puheeksi ottamista ja se antaa mahdollisuuden kirjoittaa, piirtää tai muulla soveltavalla tavalla tuoda ilmi ajatuksiaan tai käsiteltäviä asioita.

Kehittämistyönä tehtävän työkirjan sisältöön toivottiin lapsen näköistä lähestymistä sekä kirjan helppolukuisuutta ja käytettävyyttä. Työkirjaa varten haastattelusta tuli esiin myös teemoja, joita on hyvä käsitellä omaohjaajatyöskentelyn aikana, kuten menneisyys, ihmissuhteet, vuorovaikutustaidot, itsetuntemus ja itsestään huolehtiminen. Nämä teemat on otettu huomioon myös työkirjassa. Työkirjaan lisättiin toiveiden mukaan värityskuvia ja kirjan visuaaliseen ilmeeseen väriä, jotta se olisi lapselle mielekkäämpi. Kirjan sisältöä on käyty läpi yhdessä työelämäkumppanin kanssa ja varmistettu helppolukuisuus, käytettävyys sekä riittävä ohjeistus.

Työkirja on tuotettu e-kirjana ja sen oikeudet on annettu työelämäkumppanille. Työelämäkumppanilla on mahdollisuus jatkokehittää työkirjaa haluamaansa suuntaan. Työkirja on mahdollista ja suositeltavaa teetättää työkirjaksi tai tulostaa paperille. Työkirjan sisältämät työmenetelmät ja harjoitteet ovat sovellettavissa eri sosiaalialan kohderyhmiin sopiviksi, joten siitä voi olla hyötyä muussakin käytössä.

Opinnäytetyöprosessi oli monivaiheinen ja pitkäkestoinen. Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat tukivat kehittämistyötä. Toimintatutkimus lähestymistapana oli oiva valinta, koska työkirjaa tehtiin yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa ja sen lähtökohdat perustuivat työelämäkumppanin konkreettisiin tarpeisiin. Teemahaastattelussa saatiin soveltuvaa tietoa esiin, joka oli yhdistettävissä muuhun aineistoon. Jos olisi lähdetty haastattelemaan useampaa henkilöä ja esimerkiksi eri sijaishuollon yksikön omaohjaajaa, olisi voitu tuoda esille laajempia teemoja ja eroavaisuuksia. Tässä tapauksessa opinnäytetyön tutkimuksesta olisi voinut olla isompi hyöty sosiaalialalla.

Lähteet

- Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019. Systeemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Työpäperi 33/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Airaksinen, R., Ala-Vannesluoma, T., Kastu, R., Karkkulainen, M. & Pirhonen, P. 2015. Toimii!: Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Helsinki: Edita.
- Airaksinen, T., Kostamo, P. & Vilkkä, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House.
- Eronen, T. & Laakso, R. 2015. Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. Tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Työpäperi 44/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Golding, K. S. 2014. Hoitava kiintymys - terapeutin vanhemmuus: Käsikirja kasvattajille ja ammattilaisille. Tampere: PT-Kustannus.
- Halonen, K. & Salosivu, P. 2023. Laitoshoidon laatuksellista hyvänkohtelun suunnitelmaan. Teoksessa Janhukainen, J. & Kekkonen, E. (toim.) Näkökulmia sijaishuoltoon. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. Lastensuojelun keskusliitto.
- Heikkinen, H. L. T. & Kaukko. 2023. Toimintatutkimus: Käytännön opas. Tampere: Vastapaino.
- Heino, T. 2020. Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Raportti 12/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hirvonen, M. 2023. Omaohjaaja lapsen luottoaikuisena lastensuojelun sijaishuollossa. Teoksessa Janhukainen, J. & Kekkonen, E. (toim.) Näkökulmia sijaishuoltoon. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. Lastensuojelun keskusliitto.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2022. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kallinen, T & Kinnunen, T. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 2.3.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Karjalainen, A. L. 2019. Luovan toiminnan työtavat: Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Korhonen, P. 2023. Kysy ja kuuntele -hanke: tutkimustietoa sijaishuollon työn tueksi. Teoksessa Janhukainen, J. & Kekkonen, E. (toim.) Näkökulmia sijaishuoltoon. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. Lastensuojelun keskusliitto.
- Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 12.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P49>
- Moilanen, T., Ojasalo, K. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Närhi, P., Timonen-Kallio, E. & Yliruka, L. 2017. Lastensuojelun terapeutin laitospäiväkirjan mallinnus. Työpäperi 23/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Petreljus, P. & Yliruka, L. 2023. Traumainformoidun työtteen ja systeemisen lastensuojelun yhtymäkohtia etsimässä. Teoksessa Linner Matikka, J. & Hipp, T. (toim.) Traumainformoitu työote. 2. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pienryhmäkoti Villa Sanka. 2023. Pienryhmäkoti Villa Sanka. Viitattu 04.10.2023. <https://www.pienryhmakotivillasanka.fi/>

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Duodecim.

Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. 2015. Lapsi uusissa oloissa: Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

THL. 2023. Lastensuojelu 2022. Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Tilastoraportti 24/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

THL.2024. Systeeminen toimintamalli lastensuojelussa. Viitattu 1.3.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systeeminen-toimintamalli-lastensuojelussa>

Tiili, A. 2020. Katsaus kotimaisiin sijaishuoltoon kehiteltyihin menetelmiin ja hyviin käytäntöihin. Teoksessa Heino, T. (toim.) Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Raportti 12/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Tutkimustieteellinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 27.10.2023. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valvira. 2023. Sosiaalipalvelujen omavalvontasuunnitelma. Pienryhmäkoti Villa Sanka. Viitattu 8.2.2024. <https://vakehyva.fi/sites/default/files/document/Pienryhm%C3%A4koti%20Villa%20Sanka.pdf>

Westerlund-Cook, S. 2023. Lapsuusajan haitallisten ja suojaavien kokemusten sekä toivon merkitys systeemisessä ja suhdeperustaisessa työtöteessä. Teoksessa Linner Matikka, J. & Hipp, T. (toim.) Traumainformoitu työote. 2. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Julkaisemattomat lähteet

Niemeläinen, T. 2023a. Opinnäytetyön työelämäkumppanin tapaaminen 11.10.2023. Pienryhmäkoti Villa Sanka. Mäntsälä.

Niemeläinen, T. 2023b. Opinnäytetyön työelämäkumppanin tapaaminen 13.12.2023. Pienryhmäkoti Villa Sanka. Mäntsälä.

Liitteet

Liite 1: Suostumus haastatteluun osallistumisesta.....	35
Liite 2: Haastattelukysymykset	36

Liite 1: Suostumus haastatteluun osallistumisesta

Suostumus haastatteluun osallistumisesta

Haastattelu on osa Laurea Ammattikorkeakoulussa tehtävää opinnäytetyötä. Opinnäytetyö tehdään kehittämistyönä yhteistyössä pienryhmäkoti Villa Sankan kanssa. Opinnäytetyön kehittämistyönä on tarkoitus tuottaa työkirja omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Opinnäytetyön tutkimusaiheena on ~~omaohjaajuus~~ sekä menetelmällisyys ja työmenetelmien käyttö lastensuojelun sijaishuollossa.

Tämän haastattelun avulla on tarkoitus selvittää pienryhmäkoti Villa Sankassa työskentelevien omaohjaajien kokemusta ~~omaohjaajuudesta~~, menetelmällisyydestä sekä niiden käytöstä lastensuojelun sijaishuoltoon sijoitettujen lasten kanssa tehtävässä työssä.

Tässä lomakkeessa pyydetään kirjallista suostumusta opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun osallistumisesta. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Haastattelun vastaukset ovat luottamuksellisia, sekä ne esitetään opinnäytetyössä anonymina. Haastattelusta saatua materiaalia käytetään vain kyseessä olevaan opinnäytetyöhön sekä haastattelun aikana kerätty materiaali hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Opinnäytetyön tekemisestä, sekä haastattelusta ja sen materiaalista vastaa Tiia ~~Norra~~.

Paikka ja aika:

Allekirjoitus:

Liite 2: Haastattelukysymykset

HAASTATTELUKYSYMYKSET

OMAOHJAAJUUS

Mitä omaohjaajuus mielestäsi on?

Miten kuvailisit omaohjaajatyöskentelyä pienryhmäkoti Villa Sankassa?

Millainen rooli omaohjaajalla on lapsen sijoituksen aikana?

Millaisia vaiheita omaohjaajatyöskentelyyn sisältyy?

Millaisia teemoja käsitellään lapsen kanssa omaohjaajatyöskentelyssä?

Millaisia teemoja olisi hyvä käsitellä lapsen ja nuoren kanssa sijoituksen eri vaiheissa?

Millainen vaikutus omaohjaajatyöskentelyllä on lapsen tai nuoren arjessa?

Mitkä asiat tukevat omaohjaajatyöskentelyä (sen sujuvuutta)?

MENETELMÄLLISYYS

Miten kuvailisit lastensuojelun sijaishuollon menetelmällisyyttä?

Miten menetelmällisyys näkyy pienryhmäkoti Villa Sankan työskentelyssä?

Miten koet erilaisten menetelmien käytön omaohjaajatyöskentelyssä?

Mitä työmenetelmiä sinä käytät työskennellessäsi lasten kanssa?

Miten asettaisit käyttämäsi työmenetelmät aikajanelle sijoituksen ajaksi?

- Aloitus:
- Sijoituksen aikana:
- Loppu:

Miksi työmenetelmät ovat oleellinen osa omaohjaajatyötä? Millaista hyötyä niiden käytöstä on ollut?

Miten koet työkirjan käytön omaohjaajatyöskentelyssä? Mitä asioita koet, että työkirjassa pitää ehdottomasti olla?